

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**факультет іноземних мов
кафедра англійської мови**

**Формування англомовної граматичної компетенції учнів старших класів
у ЗЗСО засобами прикладних програм**

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)**

Виконала:

студентка 6 курсу, 612 групи

Карп Крістіна Костянтинівна

Керівник:

кандидат філологічних наук,

асист. Ковалюк **Ю. В.**

До захисту допущено

На засіданні кафедри

Протокол № ___ від _____ 2023 р.

Зав. кафедри _____ проф. Єсипенко Н. Г.

Чернівці – 2023

Анотація

КАРП, Крістіна. 2023. Формування англомовної граматичної компетенції учнів старших класів у ЗЗСО засобами прикладних програм. [Магістерська робота] – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Факультет іноземних мов. – Науковий керівник: канд. філ. наук Ковалюк Юрій. Чернівці: ЧНУ, 2023. 84 с.

У контексті глобалізації та цифрового розвитку виникає необхідність розглядати нові підходи до викладання, які відповідають реаліям сьогодення. Сучасна система вивчення граматичної структури англійської мови потребує суттєвої модернізації. Ця необхідність виникає у зв'язку з розширенням інноваційних технологій, які можуть стати ефективними інструментами для освоєння складного аспекту іноземної мови – її граматичної системи. Таким чином метою дослідження є вивчення процесу формування граматичної компетенції старшокласників з допомогою різноманітних прикладних програм під час уроків англійської мови. Зокрема основними завданнями роботи є визначення принципів формування граматичної компетенції в англійській мові, опис форм та критеріїв контролю та оцінювання рівня її сформованості в учнів старших класів, аналіз нових інформаційних технологій у викладанні англійської мови та практичне використання прикладних програм у процесі викладання граматики англійської мови. Дослідження складається з трьох частин. Перший розділ включає чотири підрозділи, в яких вивчається граматична компетенція як складова мовної компетенції, дидактико-методологічні принципи формування англомовної граматичної компетенції, а також критерії контролю та оцінювання рівня її сформованості. У другому розділі роботи детально описано використання інтернет-ресурсів, поняття прикладних програм та можливості їхнього застосування на заняттях з англійської мови в ЗЗСО. У третьому розділі описано пробне навчання на уроках англійської мови з використанням засобів прикладних програм та його результати. Роботу завершують загальні висновки дослідження.

Ключові слова: граматична компетенція, прикладні програми, старші класи.

Abstract

KARP, Kristina. 2023. Formation of English grammatical competence of high school students in schools with the help of application programs. [Master's thesis] - Yurii Fedkovych Chernivtsi National University. Faculty of Foreign Languages. - Research supervisor: Assoc. Prof. Yurii Kovaliuk. Chernivtsi: CHNU, 2023. 84 p.

In the context of globalization and digital development, it is necessary to consider new approaches to teaching that correspond to the realities of today. The current system of studying the grammatical structure of the English language needs significant modernization. These requirements are due to the expansion of innovative technologies, which can become effective tools for mastering a complex aspect of a foreign language - its grammatical system. Thus, the intended research is the study of the process of forming the grammatical competence of high school students with the help of various application programs during English lessons. So the main tasks are the determination of the principles of the formation of grammatical competence in the English language, the description of the forms and criteria of control and assessment of the level of its formation in high school students, the analysis of new information technologies in the teaching of the English language and the practical use of applied programs in the process of teaching the grammar of the English language. The study consists of three parts. The first chapter includes four subsections, which study grammatical competence as a component of language competence, didactic-methodical principles of formation of English grammatical competence, as well as criteria for control and evaluation of the level of its formation. The second part of the work describes in detail the use of Internet resources, the concept of application programs and the possibilities of their usage in English language classes in the schools. The third chapter describes trial teaching in English language classes using the tools of the application programs and its result. The work is completed by the general conclusions of the study.

Keywords: grammatical competence, applied programs, senior classes.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

К. К. Карп

_____ (підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ.....	10
Вступні зауваження.....	10
1.1. Поняття та структура мовної компетенції	10
1.2. Граматична компетенція як складова мовної компетенції	13
1.3. Дидактико-методологічні принципи формування англomовної граматичної компетенції.....	16
1.4. Критерії контролю та оцінювання рівня сформованості граматичної компетенції.....	23
Висновки до розділу 1	31
РОЗДІЛ 2. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ–РЕСУРСІВ І ПРИКЛАДНИХ ПРОГРАМ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗЗСО	32
Вступні зауваження.....	32
2.1. Нові інформаційні технології викладання англійської мови	32
2.2. Використання Інтернет-ресурсів у викладанні англійської мови.....	36
2.3. Поняття прикладних програм та способи їх використання в освітньому процесі	42
Висновки до розділу 2	45
РОЗДІЛ 3. ПРОБНЕ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ І ПРИКЛАДНИХ ПРОГРАМ ТА ЙОГО РЕЗУЛЬТАТИ.....	47
Вступні зауваження.....	47
3.1. Діагностика рівня сформованості граматичної компетенції учнів..... старших класів.....	47
3.2. Застосування інтернет-ресурсів у навчанні граматики англійської мови	54

3.3. Застосування прикладних програм у навчанні граматики англійської мови.....	63
3.4. Результати контрольного етапу дослідження	65
Висновки до розділу 3	70
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
ДОДАТКИ.....	82

ВСТУП

Граматична компетентність є ключовою складовою іншомовної компетентності учнів. Водночас, граматична система іноземної мови – один з найскладніших аспектів вивчення будь-якої мови, що обумовлює необхідність впровадження інноваційних методик вивчення граматичної системи іноземної, зокрема, англійської мови до сучасного вітчизняного освітнього процесу. **Актуальність роботи обумовлена тим, що** сучасна система вивчення граматичної системи англійської мови потребує суттєвої модернізації, зважаючи на те, що наразі з'являється широке коло інноваційних технологій, які є ефективними для вивчення найскладнішого аспекту іноземної мови – її граматичної системи.

Дослідження з проблеми навчання граматики в школі були проведені такими науковцями, як О. М. Ванівська [7], О. І. Вовк [9], Д. О. Вольницька [10], та інші. Однак можна зробити висновок, що сучасні методи викладання граматики у шкільній системі освіти не були належним чином описані в науковій літературі.

Об'єктом роботи є сучасний освітній процес у старшій школі.

Предметом роботи є формування граматичної компетентності учнів старших класів засобами впровадження Інтернет-ресурсів та прикладних програм у навчальний процес.

Мета дослідження – дослідити особливості формування граматичної компетентності учнів старших класів засобами впровадження Інтернет-ресурсів та прикладних програм у навчальний процес.

Для досягнення мети потрібно вирішити наступні **завдання**:

- схарактеризувати поняття та структуру мовної компетенції;
- визначити граматичну компетенцію як складову мовної компетенції;
- окреслити дидактико-методологічні принципи формування англійської граматичної компетенції учнів старших класів;

- схарактеризувати форми та критерії контролю та оцінювання рівня сформованості граматичної компетенції учнів старших класів;
- проаналізувати нові інформаційні технології викладання англійської мови;
- описати особливості використання Інтернет-ресурсів та прикладних програм у викладанні англійської мови;
- здійснити пробне навчання на уроках англійської мови з використанням Інтернет-ресурсів і прикладних програм та описати його результати.

В роботі застосовано такі **методи дослідження**, як: синтез (зادля вивчення предмету дослідження в його цілісності, єдності), аналіз (для можливості нарізно вивчати окремі складові дослідження) та узагальнення наукової літератури; дефініційний аналіз; спостереження; метод кількісних підрахунків; метод порівняльного аналізу.

Теоретичне значення цього дослідження полягає в уточненні понять, що стосуються теми, а саме: розкритті сутності граматичної компетентності, процесу формування граматичних вмінь та навичок учнів старшої школи, а також в описі методів навчання мови з метою розвитку граматичної компетенції.

Практичне значення цієї роботи виявляється у можливості застосування розробленої методики під час викладання англійської мови учням 11 класів. Ця робота може слугувати основою для написання різноманітних наукових робіт, таких як тези, статті, курсові, бакалаврські, магістерські роботи і т.д

Наукова новизна полягає у поглибленому аналізі формування граматичної компетентності учнів старшої школи на уроках англійської мови засобами впровадження Інтернет-ресурсів та прикладних програм у навчальний процес.

Робота має таку структуру: складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (65 пунктів) та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

Вступні зауваження

В цьому розділі проаналізовано поняття та структуру мовної компетенції, розглянута граматична компетенція як складова мовної компетенції, схарактеризовані дидактико-методологічні принципи формування англomовної граматичної компетенції, окреслені форми та критерії контролю та оцінювання рівня сформованості граматичної компетенції.

1.1. Поняття та структура мовної компетенції

Наразі суспільство переживає етап переоцінки соціальних і моральних норм життя. Цей процес протікає із змінним успіхом, часто супроводжується спотворенням ціннісних орієнтирів, серйозним перекрученням уявлень про престиж освіти, професіоналізм і культуру.

Згідно з програмою для вивчення іноземних мов у середній школі, основною метою є формування цілісної системи універсальних знань, навичок та здібностей, що включає розвиток чотирьох ключових компетенцій: мовної, лексичної, соціокультурної та загальнонавчальної.

Мовна компетенція є об'єктом уваги багатьох сучасних зарубіжних та вітчизняних науковців, які розглядають це поняття з різних точок зору.

На думку Н. Хомського, мовна компетенція може бути визначена, як знання мови, граматична правильність, які протиставляються використанню мови, мовленнєвій діяльності. Дослідник зазначає, що мовна компетенція – це той потенціал лінгвістичних знань, який людина накопичує протягом життя, певний набір правил аналізу і синтезу одиниць мови, які дають можливість

граматично вірно будувати й аналізувати речення відповідно до мови, якою здійснюється комунікація, користуватися системою мови з метою спілкування [59].

З точки зору більш широкого визначення, мовна компетенція може вживатись з метою номінації певного рівня знань того чи іншого суб'єкта, або групи суб'єктів стосовно певної мови. Це – рівень засвоєння особистістю фонетичних, лексичних, граматичних, орфографічних, семантичних, стилістичних норм конкретної мови, та їх використання в ході мовленнєвої діяльності. Явище мовної компетенції включає в себе цілий спектр знань, умінь, здібностей особистості, тактик й стратегій мовної поведінки, принципів та установок здійснення мовленнєвої діяльності у заданих умовах спілкування [43, с. 45].

Тільки в середині – другій половині ХХ століття науковці вперше означили явище мовної компетенції. До того часу й упродовж наступного паралельно з новим терміном у вжитку були такі терміни, як “знання мови”, “мовна здатність”, “володіння мовою”, тощо. Проте зрозумілим є те, що кожен із них має певні відмінні семантичні характеристики. Мовну компетенцію іноземця розуміють як опанування мовою після навчання та володіння граматикою та лексикою в досить широкому значенні. Мовна компетенція допомагає структурувати коректні висловлення згідно з прагматичними цілями комунікації. Мовна компетенція є своєрідною преамбулою до породження висловлювань чужою мовою, реалізується через мовлення. Без такого зв'язку вона залишається тільки потенційною можливістю [7, с. 71].

На думку дослідників, мовна компетенція зводиться до:

- знання самої мови, оволодіння мовними нормами, включаючи орфографічні та пунктуаційні;
- мовної свідомості, відображення специфічної мовної структури в підсвідомості носіїв мови [10];

- потенціалу лінгвістичних (мовознавчих) знань людини, сукупності правил аналізу і синтезу одиниць мови, що дозволяють будувати і аналізувати речення, користуватися системою мови для цілей комунікації [33, с. 47].

В залежності від ступеня опанування мовою, мовна компетенція включає в себе такі складові, як:

- а) граматична компетенція, яка репрезентує формальну сторону мови, включаючи в себе морфологічний, синтаксичний, словотвірний аспекти;
- б) лексичну компетенцію, яка поєднує у собі системі лексичні структури певної мови [65, с. 186].

Отже, в рамках мовної компетенції виділяють лексичну та граматичну компетенцію. Лексична компетенція розуміється як лексичні знання, та здатність використовувати їх у своєму мовленні в рамках аудіювання, говоріння, читання та письма. Лексична компетенція полягає у здатності миттєво відтворювати з довгострокової пам'яті еталон лексичної одиниці згідно з мовленнєвим завданням особистості. До лексичних знань можна віднести:

- знання про звуковий устрій лексичної одиниці, що є запорукою її вірної вимови та розпізнавання на слух;
- знання графічної форми лексичної одиниці, знання орфографічних правил, згідно яких здійснюється правильне написання та розпізнавання й розуміння лексичної одиниці в рамках читання;
- знання граматичних правил, які обумовлюють вірне утворення словоформ;
- знання семантики слів, що обумовлює семантично вірне утворення словосполучень;
- знання правил сполучень слів мови, що вивчається [49, с. 203].

Отже, лексична компетенція – специфічний набір знань особистості стосовно лексичної сторони мови, якою особа здійснює комунікацію.

Як вже було зазначено, граматична компетенція також входить до складу мовної компетенції. На думку С. Томбері [66], поняття граматичної компетенції може бути визначене як рівень освоєння особистістю основного коду мови, що включає в себе граматичні правила, словотворенням, структуру речень, лексичний склад мови. Більш докладно, поняття граматичної компетенції буде розглянуто у наступному підрозділі.

Отже, мовна компетенція – ключовий аспект у володінні особистістю мовою. Мовна компетенція включає в себе граматична компетенцію, яка репрезентує формальну сторону мови, включаючи в себе морфологічний, синтаксичний, словотвірний аспекти, та лексичну компетенцію, яка поєднує у собі системі лексичні структури певної мови.

1.2. Граматична компетенція як складова мовної компетенції

Граматична компетенція – надзвичайно важлива складова мовної компетенції. Саме високий рівень граматичної компетенції дозволяє особистості граматично вірно будувати висловлювання, розпізнавати у мовленні комунікантів граматичні структури різної складності та ідентифікувати їх значення, тощо. Вивчення поняття граматичної компетентності є фокусом дослідження багатьох науковців, які визначають зміст навчання граматичного матеріалу та знаходяться у пошуку ефективних методів викладання, які б відповідали реаліям сучасності. Над питанням формування цієї компетенції працювали З. І. Федорова, С. Ніколаєва, В. В. Осідак, тощо. З. І. Федорова зазначає, що володіння граматичною компетенцією дає змогу почувати себе практично на рівні з носіями мови, що безперечно означає вільне оперування вивченою мовою у повсякденному житті в різноманітних ситуаціях [50].

У вітчизняній педагогічній практиці, варто відзначити наукові розроблення дослідниці С. Ю. Ніколаєвої, яка присвячує значну увагу поняттю

граматичної компетенції. За думкою дослідниці С. Ю. Ніколаєвої, вивчення граматики іноземних мов є основним елементом практичної мети навчання іноземних мов. Практична мета полягає у досягненні комунікативної компетентності на рівні, достатньому для володіння чотирма видами мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання та письма у звичайних ситуаціях (за [33, с. 39]). Отже, за підходом С. Ю. Ніколаєвої, граматична компетентність включає в себе навички ефективного використання граматичних засобів мови, зокрема:

- вміння конструювати граматично правильні висловлювання різного рівня складності;
- вміння впізнавати та розуміти різноманітні граматичні структури в мовленні інших осіб;
- вміння поєднувати та модифікувати слова для створення граматично правильних словосполучень і речень.

Граматична компетентність, згідно з викладеним підходом, є складовою частиною мовної компетентності, яка входить до складу іншомовної комунікативної компетентності. Як компонент іншомовної комунікативної компетентності, граматична компетентність має такі елементи:

- взаємозв'язки та закономірності взаємодії граматичних явищ та концептів, що їх виражають;
- взаємодія рідної та іноземної мов у процесі, під час якої виникають граматичні відносини, що базуються на взаємодії когнітивного та концептуального сприйняття світу різних мовних спільнот [33, с. 54].

Дослідник В. В. Осідак робить висновки про те, що граматична компетенція – це вміння будувати словосполучення і речення з урахуванням правильного та грамотного узгодження часів і частин мови. До характерних рис граматичної компетенції дослідник відносить такі:

- здатність розуміти, виражати, продукувати та розпізнавати у мові граматичні форми та їх значення, розуміти, наскільки вони відповідають граматичним формам мови, якою здійснюється комунікація;
- наявність неусвідомленого граматичного чуття, невербалізоване, інтуїтивне знання граматичних норм мови, якою здійснюється комунікація, навички самокорекції щодо граматичних форм мови, якою здійснюється комунікація;
- глибоке знання граматичної, морфологічної, синтаксичної системи мови, якою здійснюється комунікація [44].

За думкою І. П. Тригуба [48, с. 75], до основних складових граматичної компетентності можна віднести наступне:

- граматичні навички, які включають в себе:

1) навички у говорінні та письмі - це репродуктивні навички.

2) навички у слуханні та читанні - це рецептивні навички, що характеризуються автоматизованістю, гнучкістю та поетапною сформованістю.

- граматичні знання;
- граматичну усвідомленість.

На думку О. Вовк, граматична компетенція об'єднує у собі знання морфологічного, лексичного, граматичного, синтаксичного, орфографічного та фонетичного аспектів мови, що є необхідним для побудови зв'язних висловлювань. Поняття включає в себе широке оперування граматичними поняттями та основами, вміння реалізувати знання в рамках мовлення [9, с. 21]. Дослідниця вказує на те, що граматична компетентність складається з різних елементів, таких як лексичні, синтаксичні, фонетичні, морфологічні та орфографічні складові системи мови. Окрім цього, до граматичної компетентності відносяться вміння оперувати граматичними поняттями, використовувати засоби реалізації граматичних категорій, а також адекватно застосовувати граматичні явища у мовленні. [9, с. 22].

Крім того граматична компетенція систематизує знання на морфологічному, синтаксичному, орфографічному, лексичному та фонетичному рівнях задля володіння граматичними поняттями та категоріями, побудови зв'язних та осмислених висловлювань і вміння адекватно використовувати граматичні явища у різноманітних ситуаціях спілкування задля розв'язання мовленнєво-розумових завдань [50].

Можна виділити такі компоненти граматичної компетенції як: мотиваційний, гностичний, діяльнісний та особистісний. Мотиваційний компонент учень знаходить у потребі до самовдосконалення та реалізації набутих теоретичних та практичних знань, орієнтації на підвищення своєї обізнаності. Основою гностичного компоненту є роль теоретичних знань у розвитку особистості. Йдеться про поняття про граматику як про структуру, а саме учні повинні знати систему правил і засобів творення слів, словоформ та їх зв'язку під час спілкування. Також необхідним елементом є знання про будову сучасної української літературної мови та загальні принципи і механізми функціонування взаємозумовлених правил. Діяльнісний компонент реалізує застосування теоретичних знань на практиці. Діяльнісна складова підпорядковується мотиваційному та гностичному компонентам і набуває характеристик свідомої діяльності, що пов'язана з з'ясуванням функціонального призначення службових та самотійних частин мови; вивченням предмету синтаксису української мови, типів синтаксичних зв'язків, їх форм, різновидів семантико-синтаксичних відношень, специфіки словосполучень та речень, тощо [10]. Важливо також вміти прогнозувати синтаксичні схеми висловлювання та граматично правильні оформлені конструкції, оптимально обирати та варіювати мовленнєві структури, здійснювати свідомі синонімічні та антонімічні заміни в писемному та усному мовленні, володіти засобами вираження зв'язків між фразами і лексемами.

Грамматична компетенція неодмінно передбачає дотримання сучасних правописних норм, використання прямого і зворотного порядку слів згідно з

жанровою і стильовою приналежністю, правильне вживання розділових знаків, визначення предикативної основи, головних і другорядних членів речення, характеристика тексту як лінгвістичної і комунікативної одиниці. Останній особистісний компонент є рушійним в діяльності особистості. Він полягає в здатності учнів осмислювати логічно граматичні явища мови базуючись на синтезі, індукції, дедукції та систематизації інформації. Ця складова граматичної компетенції на пряму пов'язана з мисленням, самоконтролем, інтуїцією, новими знаннями та їх застосуванням. Не можна не відмітити, що всі перелічені вище компоненти (мотиваційний, гностичний, діяльнісний та особистісний) тісно взаємопов'язані [49, с. 203].

Таким чином, зазначимо, що граматична компетентність є ключовою складовою мовної компетентності, що входить в структуру іншомовної комунікативної компетентності. Граматична компетентність складається з таких елементів, як взаємозв'язки та закономірності граматичних явищ та концептів, які вони виражають; взаємодія рідної та іноземної мови, внаслідок якої виникають граматичні відносини. Ці відносини полягають у взаємодії когнітивного та концептуального сприйняття різних мовних спільнот.

1.3. Дидактико-методологічні принципи формування англомовної граматичної компетенції

Для формування граматичної компетенції будь-якої мови варто знати принципи та вихідні положення, що визначають зміст, методи навчального процесу та організаційні форми згідно з основними цілями та закономірностями вивчення. В процесі формуванні англомовної граматичної компетенції такі дидактичні принципи як принцип послідовності і систематичності, свідомості, взаємозв'язку навчання і життя, активності, проблемності, наочності та особистісно орієнтованої спрямованості учня відіграють дуже важливу роль. Розглянемо, як кожен з принципів реалізується та пов'язаний з темою нашого дослідження.

Принцип послідовності та систематичності має на увазі засвоєння мовного матеріалу у єдності його форми, значення і функцій у послідовному порядку. В рамках принципу зберігатиметься принцип індивідуалізації та наступність між етапами навчання. Це означатиме, що кожен новий елемент граматичного матеріалу базується на сформованих вміннях та знаннях раніше і є фундаментом для подальшого вивчення. Врахування даного принципу також вимагає регулярного повторення пройденого матеріалу задля кращого засвоєння, його узагальнення і вчасне заповнення прогалин на мовленнєвому шляху учнів [47, с. 49].

Принцип свідомості передбачає усвідомлення учнями освоєваних дій та операцій у навчанні, тобто таким чином в учня свідомо формуватимуться нові вміння. Виняткове значення саме цього принципу є в тому, щоб свідомо використовувати іноземну мову як метод самовираження і спілкування.

Щоб реалізувати даний принцип в процесі набуття англомовної граматичної компетенції необхідний свідомий попередній аналіз певного граматичного явища, що вивчається, розуміння його контексту вживання та форм, зіставлення і порівняння систем української та англійської мов вчителем. Це допомагатиме позитивному мовному переносу та подоланню інтерферентного впливу рідної мови. В результаті учні зможуть підходити осмислено до вибору відповідного граматичного явища в змодельованих ситуаціях комунікації, свідомо співвідносити різноманітні форми, функції та значення та працювати з граматичним матеріалом самостійно [27, с. 303].

Принцип взаємозв'язку навчання та життя моделює природні умови спілкування у процесі навчання. Учні залучені до застосування набутих знань на практиці, використовуючи свій життєвий досвід та виконуючи завдання, що відтворюють фрагменти майбутньої професійної діяльності.

Наступний **принцип активності** є провідним в організації навчання граматики, оскільки застосування різноманітних інтеркативних підходів передбачає мовленнєворозумову участь учнів. Висока активність встановлює

суб'єкт-суб'єктні стосунки між викладачем і учнями, зміни режимів роботи на уроках, сприяє позитивним стосункам між учнями. Принцип активності зумовлює також демонстрацію життєвого та іншомовного досвіду учнів, застосовуючи проблематичні ситуації та завдання, що стимулюють креативне, критичне і логічне мислення [40, с. 40].

Щоб активізувати навчальну діяльність учнів вчитель може задіювати створення на заняттях з граматики проблемних ситуацій, в чому і полягатиме застосування **принципу проблемності**. Найбільш природньо його можна дотриматися через організацію багаторівневих ігрових сюжетів з поступово ускладненими завданнями [57, с. 89].

Принцип особистісно орієнтованої спрямованості навчання є тісно пов'язаним з принципом виховуючого і розвивального навчання та принципом індивідуалізації. Його суттю є послідовна і систематична активізація розвитку набутих інтелектуальних здібностей, мовленнєвого досвіду. Цей принцип призначений, щоб учні отримували і засвоювали соціальний досвід, тобто всі необхідні складові для нормальної життєдіяльності в соціумі; стимулювати творче і вільне мислення; формувати світогляд учня, створювати цілісну картину світу враховуючи всю його різнабарвність; вміти свідомо планувати свій розвиток, аналізувати його динаміку, самостійно вчитися та планувати [43, с. 66].

Саме так, у взаємодії один з одним працюють дидактичні принципи, разом з ними варто зазначити методичну складову. Це основи комунікативності, професіоналізації, принцип групової взаємодії, поєднання диференційованого та інтегрованого навчання типів мовленнєвої діяльності та мовних аспектів.

Одним з головних принципів вивчення граматичних основ мови є **принцип комунікативності**. Основою принципу є спрямованість навчального процесу на формування в учнів рис бі- / полікультурної мовної особистості, здатної рівноправно й автономно брати участь у міжкультурному

спілкуванні. Навчання, засноване на комунікативному принципі, активно мотивує учня до іншомовного спілкування, дає учневі можливість вільно реалізовувати розумові дії, використовувати мовні засоби, засвоєні на теоретичному рівні в рамках навчання, дає можливість долати мовні бар'єри [66, с. 101].

Не можна не зазначити, що при формуванні англомовної граматичної компетенції врахування принципу комунікативності неодмінно забезпечує новизну ситуацій, змодельованих на уроках. Ігрові активності, варіювання завдань під час різних обставин, подій, формування стосунків між співрозмовниками дозволяє легко і комфортно відтворити даний принцип. Опора на комунікативність також залучає паралельне засвоєння граматичних форм і функцій у мовленні. Розподіляючи та організовуючи навчальний матеріал треба урахувувати мовленнєві функції граматичних структур за ситуаціями залежно від комунікативної цілі [61, с. 1260].

Принцип професіоналізації є одним із домінуючих у формуванні англомовної граматичної компетентності, оскільки особистісне зростання учня, його професійне становлення є однією з основних цілей сучасної вищої школи. За цим принципом учні здобувають конкретні предметні знання, професійно важливі вміння для їхньої майбутньої діяльності, переосмислюють її суспільну значимість та розвивають свій творчий потенціал. Щоб реалізувати це на практиці варто використовувати інтерактивні методи, до прикладу ділову гру, завданням якої було б створювати реальні умови тієї чи іншої професійної діяльності.

Враховуючи той факт, що у будь-якій інтерактивному підході передбачається робота учнів у групах, їх співпраця у парах і командах, висувається специфічний принцип групової взаємодії. Спільне навчання допомагає створити певну структуру міжособистісних зв'язків, які базуються на емоційних оцінних судженнях. В цей же час формуються установки, норми, ціннісні орієнтири, які на пряму впливатимуть на подальше міжособистісне

спілкування в групі. З метою досягти високих результатів у навчанні, зберегти та покращити цілісність класу, викладачу варто вивчати її внутрішню атмосферу та згідно з цим вміло користуватися різноманітними методами з метою реалізації навчальних цілей [33, с. 41].

Одним з ключових принципів вивчення граматичних аспектів мови є **принцип наочності**. Наочність – це основа, на якій нова мова засвоюється ефективно, вона стає підґрунтям формування мовних процесів учнів. Використання засобів наочності забезпечує легкість і швидкість відтворення у свідомості зв'язків від слова іноземної мови, яке позначає поняття, до образу предмета і явища, і зв'язків від образу предмета, сприйманого в момент говоріння, до іншомовного слова, виражає поняття.

Загальновідомо, що ефективність навчання залежить від ступеня залучення до сприйняття всіх органів почуттів людини. Чим більш різноманітним є чуттєве сприйняття навчального матеріалу, тим міцніше навчальний матеріал засвоюється. Ця закономірність знайшла своє вираження в дидактичному принципі наочності, введеному чеським педагогом Яном Амосом Коменським (1592-1670). Автор «Великої дидактики» вважав наочність «золотим правилом навчання». На його думку, «нічого не може бути відкладено у свідомості, що заздалегідь не було дано у відчутті» [24, с. 102].

Наочність є засобом навчання, що забезпечує оптимальне засвоєння навчального матеріалу і його закріплення в пам'яті, утворює фундамент розвитку творчої уяви і мислення, є критерієм достовірності набутих знань, містить підказки для розкриття законів мови при її чуттєво-наочному сприйнятті [57, с. 98].

Принцип наочності передбачає перехід від чуттєвого сприйняття до абстрактного мислення в процесі пізнання і є, на наш погляд, одним з провідних у навчанні. Застосування наочних і технічних засобів навчання сприяє не тільки ефективному засвоєнню відповідної інформації, стимулює процес запам'ятовування, але й активізує пізнавальну діяльність учнів;

розвиває в них здатність пов'язувати теорію з практикою, з життям, формує навички технічної культури, виховує увагу, акуратність, підвищує інтерес до навчання.

У новому державному освітньому стандарті закладені такі підходи до навчання як функціоналізація та актуалізація знань, превалювання діяльнісного підходу, гуманізація та гуманітаризація освітнього процесу. Дані підходи істотно змінили функції і характер використання засобів наочності на уроках [33, с. 74].

Навчальна функція принципу наочності реалізується у вигляді наступних напрямків:

а) Семантизація – Presentation. Засоби наочності допомагають при поясненні значень іншомовних одиниць мови на рівні фонем, слова, граматичного правила, а також реалій навколишнього світу. На даному етапі наочність використовується як засіб презентації нового матеріалу.

б) Стандартизація – Practice.

Засоби наочності використовуються для утворення мовних автоматизмів з опорою на зорово-слухові образи. При цьому наочність використовується як можливий спосіб стимуляції розвитку конкретних мовних навичок.

в) Відтворення ситуації спілкування – Production.

Зорово-слухові образи залучаються в якості опори для кращого розуміння інформації, яка сприймається по слуховому або зоровому каналу. На даному етапі оволодіння лексикою або граматичними конструкціями, наочність використовується як можливий спосіб моделювання реальної ситуації спілкування [33, с. 75].

У роботі з ряду методів навчання (прямий, аудіовізуальний, аудіо-лінгвальний, комунікативний) використанню принципу наочності і засобів навчання, які реалізують його зміст, надається вирішальне значення. Наочність розглядається в якості основного джерела формованих мовних навичок і умінь. У роботі за іншими методами (свідомо-практичний,

перекладно-граматичний) наочність – допоміжний засіб навчання в ряду інших прийомів і засобів.

Не можна недооцінювати значення наочності у викладанні іноземної мови, оскільки навіть такий необхідний, але важкий і часто нецікавий для учнів аспект у вивченні мови, як граматику можна зробити доступним і зрозумілим, використовуючи наочні посібники і матеріали. Крім того, комп'ютери, можливість використовувати технічні пристрої, Інтернет, аудіо- та відео-ресурси дозволяють викладачеві значно урізноманітнити використовувані на уроці наочні засоби. Це допомагає учням засвоювати мовний матеріал більш осмислено і з великим інтересом. Крім того, наочність мобілізує психічну активність учнів, викликає інтерес до занять англійською мовою, розширює обсяг засвоюваного матеріалу, знижує стомлення, тренує творчу уяву, мобілізує волю, полегшує весь процес вивчення англійської мови [21, с. 54].

Отже, принцип наочності – це один з ключових компонентів цілісної системи формування граматичної компетенції, який може допомогти школяреві якісніше засвоїти досліджуваний матеріал на більш високому рівні.

Останнім та не менш важливим є **принцип поєднання диференційованого та інтегрованого навчання мовленнєвої діяльності та мовних аспектів**. З одного боку, даний принцип розмежовує навчання писемного та усного мовлення, говоріння та аудіювання, письма і читання, тощо, з огляду на те, що кожен тип мовленнєвої діяльності має певні механізми зі своїми лексико-граматичним оформленням та психофізіологічних процесах. З другого боку, під час навчання слів, вимови, граматичних структур засвоюються різні аспекти мови. Допоміжним є те, що основні мовленнєві навички є взаємодовнюючими, наприклад читання може супроводжуватися говорінням, аудіювання – письмом, тощо. Таким чином, в ході навчання граматики одночасно використовуються всі види мовленнєвої діяльності та аспекти тією чи іншою мірою. Проведення дидактичних ігор в письмових та

усних формах, рольових ігор на основі прослуханого чи прочитаного матеріалу та написання робіт на завершальному етапі допоможе реалізувати даний принцип [21, с. 62].

У висновку зазначимо, що ефективне вивчення граматичних явищ, їх засвоєння та формування високого рівня граматичної компетенції учнів старших класів можливе лише за умови системного залучення у навчальний процес всіх перелічених вище принципів. Тільки за умови комплексного поєднання навчальних принципів, можливо утворити ефективну систему формування граматичної компетенції.

1.4. Критерії контролю та оцінювання рівня сформованості граматичної компетенції

Контроль є спільною діяльністю викладача з визначення рівня знань і учнів з визначення ними рівня володіння тими чи іншими навичками за певний проміжок навчального часу [18, с. 66]. Контроль – це частина заняття, під час якої викладач оцінює ступінь освоєння пройденого матеріалу в учнів і їх здатність використовувати отримані знання в практичних цілях [57, с. 103]. Серед основних функцій контролю прийнято виділяти наступні: навчальну, власне контролюючу, діагностуючу, управлінську, мотивуючу, оціночну, виховну, розвиваючу.

Однією з головних функцій контролю є навчальна функція, яка полягає в тому, що контроль повинен сприяти реалізації завдань навчання за допомогою контрольних завдань і вправ. Система контролюючих завдань аналізує і узагальнює раніше засвоєний матеріал і набуті вміння, а також забезпечує їх повторення і закріплення. Завдання і матеріал будь-якої вправи можуть використовуватися як для навчання, так і для контролю. Особливо яскраво це проявляється в рецептивних видах мовної діяльності – в читанні і аудіюванні. Завдання, націлені на перевірку розуміння прочитаного або

прослуханого тексту, сприяють також формуванню комунікативних умінь, пов'язаних зі здатністю витягувати інформацію з тексту, тобто виконують навчальну функцію. При правильному здійсненні навчального контролю викладач спонукає учнів робити конкретні навчальні дії, оцінювати їх якість і використовувати результати цієї оцінки для вдосконалення процесу оволодіння іноземною мовою [49, с. 215].

З навчальною функцією тісно пов'язана управлінська функція. Вона дозволяє не тільки коригувати дії учня, але і дії викладача, а саме: дозволяє викладачеві вносити зміни в структуру і зміст навчального процесу, коригувати освітню програму, навчальний план. При успішній взаємодії між собою навчальної і управлінської функцій відбувається більш міцне засвоєння знань, умінь і навичок [49, с. 216].

Власне контролююча функція допомагає перевірити рівень сформованості умінь і навичок іноземною мовою, якого учні досягли за певний відрізок часу. Наступна функція контролю, діагностична, дозволяє визначити, яким рівнем знань, умінь і навичок іноземною мовою володіють учні на конкретному етапі навчання. Така діагностика дозволяє не тільки виявити прогалини в підготовці учнів, а й встановити причини прогалин, отримати інформацію про характер труднощів, що виникли в учнів. Розробляючи діагностику знань, викладач може будувати подальшу роботу в залежності від її результатів.

Ще однією функцією контролю є стимулюючо-мотивуюча, яка також є важливою, так як створює позитивні мотиви до вивчення іноземної мови. Без сумніву, учні зацікавлені в тому, щоб отримати позитивну оцінку в результаті контролю, саме вона народжує почуття задоволення в учня. Негативна ж оцінка інформує про те, що учень не впорався із завданням і йому необхідно усунути своє відставання від інших учнів.

Зі стимулюючо-мотивуючою функцією тісно пов'язана оціночна, так як оцінювання може внутрішньо стимулювати учнів до їх навчальної діяльності.

Оціночна функція здатна охарактеризувати навчальну діяльність з двох сторін. З одного боку, можна оцінити процес самої діяльності, охарактеризувати якість її протікання, визначити ступінь активності або неактивності учнів. З іншого боку, можна оцінити результати діяльності вчителя [27, с. 5].

Дуже важливу роль в процесі контролю грають виховна і розвиваюча функції. Контроль дозволяє не тільки визначити рівень засвоєння матеріалу, але і така, що розвиває такі якості особистості, як самостійність, наполегливість, цілеспрямованість, критичне мислення, самовладання. Контроль сприяє розвитку пам'яті, уваги, сприйняття, тощо. За допомогою здійснення виховної функції контролю викладач може привчати учнів до систематичної роботи, впливати на їх психологічні особливості (розвивати волю, пам'ять та інші якості).

Наведені функції контролю граматичної компетенції можуть реалізовуватися практично у всіх видах контролю: поточному, тематичному, рубіжному та підсумковому. Викладач вибирає той чи інший вид контролю відповідно до практичних завдань при оцінці знань, навичок і умінь учнів [21 с. 47].

За підсумками контролю викладач аналізує та інтерпретує отримані дані і, таким чином, може отримати інформацію про якість своєї роботи, про рівень ефективності використаних прийомів навчання. Також за допомогою контролю вчитель аналізує свою діяльність і виправляє методичні помилки, правильно планує процес навчання, більш цілеспрямовано розподіляє навчальний час, отримує відомості про результати роботи групи учнів в цілому і кожного учня окремо [17, с. 98]. Таким чином, в процесі навчання контроль виконує ряд функцій, впливаючи тим самим на сам процес навчання, на діяльність на викладача і на діяльність учнів.

Характеризуючи критерії контролю та оцінювання рівня сформованості граматичної компетенції, варто зазначити, що основним призначенням формування граматичної компетенції є забезпечення оволодіння граматичним

матеріалом у рецептивному та репродуктивному планах. Контроль рівня сформованості англомовної граматичної компетенції здійснюється комплексно на базі встановленого граматичного матеріалу, передбаченого для вивчення на конкретному етапі навчання учнів згідно чинної програми. Відповідно до функціонально-ситуативного підходу доцільно організовувати граматичний матеріал, що передбачає критерії *ситуативності* та *функціональності* в якості основних критеріїв організації граматичного матеріалу для контрольних завдань.

Процедура організації граматичного матеріалу для контрольних завдань здійснюється у такі три етапи:

- на I етапі відбувається відбір ситуацій, задля розкриття тематики спілкування;
- II етапом є визначення комунікативних функцій, зумовлені обраними ситуаціями;
- на III етапі відбираються граматичні структури, необхідні та достатні для їх опрацювання.

Сучасні дослідники виокремлюють такі критерії оцінки рівня сформованості граматичної компетенції учнів старших класів:

- 1) відповідність до правил мови, що вивчається, нормативність, граматична коректність;
- 2) відповідність використання того чи іншого граматичного явища комунікативному завданню, нормативність;
- 3) темп мовлення;
- 4) довжина латентного періоду;
- 5) послідовність реалізації граматичного матеріалу у мовній діяльності;
- 6) повнота;
- 7) комунікативна достатність;
- 8) впевненість, тощо [50].

Для того щоб оцінити рівень сформованості граматичної компетенції учнів, доречно дотримуватися наступних трьох критеріїв: відповідність завданню, правильність та темп. Перший критерій є основним в оцінюванні писемного та усного висловлювання, це правильне розуміння учнями завдання і правильна реалізація всіх функцій. До прикладу за виконання завдання учень може максимально отримати 10 балів, проте за кожен невірний реалізований комунікаційну функцію учень втратить 1.5 бали. Якщо у відповіді учня будуть висловлювання, що не відповідають змісту запитання, то учень втратить по 0.5 бала за кожне речення.

Правильність і грамотність мовного оформлення є найбільш об'єктивною характеристикою мовлення. Хоча існує теорія, що комунікація може відбуватися і при доволі низьких лінгвістичних показниках та правильності, і навіть при значних відхиленнях від мовної норми процес передачі і прийому інформації дотримується. Проте, дослідження, здійснені Н. Д. Івицьким показали, що появу граматичних помилок в усному мовленні часто важко уникнути на всіх рівнях володіння мовленням, але вони завжди негативно впливають на здійснення комунікативних функцій мовлення. Тому критерій «правильність» також доцільно зарахувати до першочергових під час оцінювання рівня сформованості граматичної компетенції, базою якої є безпосередньо репродуктивні граматичні навички (усного та писемного) мовлення [18, с. 66].

Оцінюючи відповіді учнів, вчитель повинен враховувати окрім правильності кількість хезитаційних пауз та їх тривалість, хибні початки, повтори, тощо. Паузи до 2-3 секунд вважаються природними, а наявність паузи > 4 секунд стануть причиною втрати балів. Оскільки нормативне мовлення є результатом самоконтролю учня, його ступінь проявляється у самокорекції. Тому явище характеру, швидкості та якості виправлення помилок зумовлює здатність учня коректно спілкуватися. Нерідко відбувається самокорекція правильної відповіді на неправильну, в такому

випадку зарахується остаточний варіант та знизиться бал відповідно до помилки: формальної або функціональної.

З контролю викладача та самоконтролю/взаємоконтролю учня складається комплексний контроль рівня сформованості англомовної граматичної компетенції. Її супутніми функціями є розвиваюча, оціночна, мотиваційна, навчальна, діагностична та коригуюча, а саморозвиваюча, самооціночна, мотиваційна, самонавчальна, самодіагностична та самокоригуюча є відповідно супутніми функціями самоконтролю [18, с. 67].

Також варто навести етапи володіння учнями граматичною компетенцією, що співвідносяться з цілями контролю рівня сформованості граматичної компетенції, ними є:

- 1) використання мовленнєвих навичок з різними видами мовленнєвої діяльності;
- 2) узагальнення та систематизація граматичних явищ;
- 3) презентація граматичних структур;
- 4) формування мовленнєвих граматичних навичок.

Згідно з видом контролю вчителем обираються і його форми. Вони можуть бути усними та письмовими, індивідуальними та фронтальними. Варто зазначити також тести, які є не лише ефективною формою визначення сформованості граматичної компетенції, а й ефективним засобом самоконтролю, адже тести володіють такими характеристиками як операційність, систематичність, можливість та необхідність аналізу своєї роботи, надійна оцінка, легкість її підрахунку та концентрація уваги учнів на використанні граматичних структур в різних конкретних ситуаціях [18, с. 68].

У методичній літературі розрізняють суб'єктивні та об'єктивні тести. В перших правильна відповідь базується на оцінкових судженнях тестолога, а в других – на основі попередньо визначеного ключа. Відповідно до цього, об'єктивні тести є економнішими за часом, тому переважають під час

контролю та оцінювання рівня сформованості граматичної компетенції [49, с. 223].

Вимоги чинної програми передбачають поточний та підсумковий види контролю граматичної компетенції. Під час практичних занять та процесу навчання реалізується поточний контроль. Від ефективної реалізації поточного контролю залежатимуть результати підсумкової перевірки. Вона спрямована на оцінку рівня володіння учнями граматичної компетенції за семестр та за увесь навчальний рік, порівнюючи отримані результати з еталонним бажаним рівнем на основі матеріалу та чинних вимог, передбачених програмою ЗССО.

Висновки до розділу 1

В рамках дослідження теоретичних джерел встановлено, що мовна компетенція – надзвичайно важливий аспект у володінні особистістю мовою. Мовна компетенція розуміється у роботі як рівень засвоєння особистістю фонетичних, лексичних, граматичних, орфографічних, семантичних, стилістичних норм конкретної мови, та їх використання в ході мовленнєвої діяльності. Вона включає в себе граматичну компетенцію, яка репрезентує формальну сторону мови, включаючи в себе морфологічний, синтаксичний, словотвірний аспекти, та лексичну компетенцію, яка поєднує у собі системі лексичні структури певної мови.

Встановлено, що граматична компетентність є однією з складових частин мовної компетентності, яка входить до структури іншомовної комунікативної компетентності. Вона складається з різних елементів, таких як зв'язки та закономірності взаємодії граматичних явищ та концептів, які вони виражають; взаємодія рідної та іноземної мов у процесі, під час якого виникають граматичні відносини. Ці відносини ґрунтуються на взаємодії когнітивного та концептуального сприйняття різних мовних спільнот.

Аналіз дозволив встановити, що в процесі формуванні англомовної граматичної компетенції, важливу роль відіграють такі дидактичні принципи як принцип послідовності і систематичності, свідомості, взаємозв'язку навчання і життя, активності, проблемності, наочності та особистісно орієнтованої спрямованості учня.

Аналіз показав, що контроль як спосіб перевірки знань відіграє дуже важливу роль у педагогічному процесі як для викладача, так і для самих учнів. З одного боку, він дозволяє учням об'єктивно оцінити досягнутий ними рівень володіння мовою, сприяє стимулюванню їх навчальної діяльності, допомагає виявити проблеми і помилки, а також усунути їх в подальший. З іншого боку, він дозволяє викладачеві отримати дані, необхідні для коригування та планування процесу навчання, а саме, інформацію про якість своєї власної роботи і роботи який учиться. В роботі було виокремлено такі критерії оцінки рівня сформованості граматичної компетенції учнів старших класів: 1) відповідність до правил мови, що вивчається, нормативність, граматична коректність; 2) відповідність використання того чи іншого граматичного явища комунікативному завданню, нормативність; 3) темп мовлення; 4) довжина латентного періоду; 5) послідовність реалізації граматичного матеріалу у мовній діяльності; 6) повнота; 7) комунікативна достатність; 8) впевненість, тощо.

РОЗДІЛ 2. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ–РЕСУРСІВ І ПРИКЛАДНИХ ПРОГРАМ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗССО

Вступні зауваження

В другому розділі буде розглянуто нові інформаційні технології викладання англійської мови, проаналізовано використання Інтернет-ресурсів у викладанні англійської мови. Також, буде розглянуто поняття прикладних програм та способи їх використання в освітньому процесі.

2.1. Нові інформаційні технології викладання англійської мови

Наразі, в умовах глобалізації та цифровізації, постає питання щодо нових методів викладання, які будуть більш ефективними в умовах нових реалій. Під впливом процесу інформатизації суспільства відбуваються значні трансформації у механізмі функціонування системи освіти, як у середній, так і вищій школі. Інформатизація стимулює такі процеси [6, с. 85]:

- Покращення управління системою освіти шляхом використання автоматизованих баз даних науково-педагогічної інформації, матеріалів інформаційно-методичного характеру, а також мереж комунікацій.

- Вдосконалення методології та стратегії підбору змісту, методів і організаційних форм навчання й виховання, які відповідають викликам розвитку особистості учня в умовах інформатизації суспільства.

- Розробка методичних систем навчання, спрямованих на розвиток інтелектуального потенціалу учнів, формування навичок самостійного здобуття знань, здійснення навчально-дослідницької діяльності, різноманітних форм спільної діяльності з обробки інформації.

- Введення та використання комп'ютерних тестових та діагностичних методик для контролю й оцінки рівня знань учнів. Ці зміни спрямовані на

покращення процесу навчання та виховання, адаптацію освіти до вимог сучасного інформаційного суспільства та розвиток ключових навичок учнів у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

Специфіка використання нових інформаційних технологій викладання англійської мови знаходяться у фокусі дослідження сучасних науковців. Наразі, можна виділити три групи дидактичних властивостей використання нових інформаційних технологій викладання англійської мови в сучасному навчанні:

1) дидактичні властивості технологій представлення навчальної інформації [5, с. 42]:

- передача та відображення інформації у різних форматах через електронні освітні ресурси;

- можливість пошуку інформації;

- закріплення знань та обробка отриманих навичок;

- оцінювання знань, умінь та навичок;

- організація спілкування з викладачем;

2) дидактичні властивості технологій передачі навчальної інформації:

- підготовка, редагування та обробка навчальної, навчально-методичної, наукової інформації;

- зберігання та резервування інформації;

- систематизація інформації;

- поширення інформації в різній формі;

- забезпечення доступу до інформації через електронні банки та бази даних;

3) дидактичні властивості організації навчального процесу [6, с. 81]:

- можливість демонстрації навчальної інформації у графічній формі;
- проведення експериментів та досліджень;
- організація групової участі в обговоренні та інтерпретації інформації.

Застосування нових інформаційних технологій викладання англійської мови в освітньому процесі відкриває нові можливості, такі як:

1) багаторівневе представлення матеріалу, що дозволяє переходити між різними рівнями складності.

2) передача функцій викладача комп'ютеру, що стає основним дидактичним інструментом [25, с. 135].

3) наочне представлення досліджуваного матеріалу за допомогою графіки, схем, фотографій та анімацій.

4) можливість різноманітної роботи, від вивчення матеріалу до його закріплення та перевірки.

5) індивідуалізація процесу навчання [34, с. 33].

Використання нових інформаційних технологій викладання англійської мови розширює можливості традиційного уроку, роблячи його більш цікавим і активним для учнів. Це сприяє розвитку мотивації та індивідуалізації навчання, дозволяючи учням ефективніше засвоювати матеріал.

2.2. Використання Інтернет-ресурсів у викладанні англійської мови

В умовах сучасності, все більша увага в освітньому процесі приділяється активним методам навчання, які спрямовані на формування в учнів самостійності, гнучкості, критичності мислення. Найбільш потужним джерелом активності учнів у розвитку своїх творчих здібностей, інтересів, умінь, навиків та інших інтелектуальних характеристик сьогодні є новітні

технології. Інтернет-ресурси – це, перш за все інформаційні та комунікаційні технології, нерозривно пов'язані з використанням комп'ютеризованого навчання. Використання нових інформаційних технологій у школі включає в себе використання не тільки нових технічних засобів, але й нові форми та методи викладання, новий підхід до освітнього процесу.

Головною проблемою вивчення іноземної мови учнями є відсутність англomовного середовища. Сучасні технічні засоби навчання, зокрема комп'ютерні технології, відкривають широкі можливості для удосконалення процесу вивчення іноземних мов. Їхня роль у формуванні вимовних навичок, словникового запасу, соціокультурної компетенції та залучення до культурних цінностей народів, чію мову вивчаєш, є значущою.

Використання сучасних Інтернет-ресурсів в процесі навчання дозволяє:

- забезпечити доступ до широкого спектру інформації для поглиблення знань про мову та культуру;
- розвивати комунікативні навички шляхом спілкування та співпраці з іншими учнями чи носіями мови;
- залучати учнів до вивчення аутентичних матеріалів: аудіо- та відеофайлів, текстів різного рівня складності;
- створювати можливості для самостійного вивчення та вдосконалення мовних навичок через інтерактивні вправи та завдання;
- розширювати культурні знання і засвоєння цінностей країни мови за допомогою віртуальних мандрівок, вивчення традицій, історії, та різноманітних аспектів життя інших культур;
- включення Інтернет-ресурсів у процес навчання змінює підхід до уроків, зробивши їх більш цікавими та захоплюючими. Це дозволяє учням активно залучатися до вивчення мови, розвиваючи їх мовні та культурні здібності, розширюючи кругозір та глибоко розуміючи предметну область.

Серед Інтернет-ресурсів важливо відзначити використання хмарних технологій (англ. cloud computing). Термін «Cloud computing» вперше використано у 1993 році Еріком Шмідтом для позначення сервісів, що дистанційно підтримують різні дані і додатки, розміщені на віддалених серверах [60].

Згідно визначення Національного інституту стандартів і технології США (NIST), хмарні обчислення – це модель надання користувачеві зручного мережевого доступу до спільного фонду обчислювальних ресурсів (таких як мережі, сервери, масиви даних, програмні додатки та послуги), що можуть бути швидко надані з мінімальними управлінськими зусиллями або взаємодією з провайдером послуг [14]. За технологією та функціональністю сервіси класифікуються на:

1. SaaS (Software as a Service) – програмне забезпечення як сервіс [30]. В ході навчальної діяльності, такий тип сервісу може надавати учням доступ до електронної пошти, навчальних сайтів, блогів, відео-, аудіо-, матеріалів у мережі Інтернет.

2. PaaS (Platform as a Service) – платформа як сервіс, яка надає набір програм, сервісів та бібліотек, який можна використовувати для розробки власних електронних освітніх ресурсів (EOR).

3. HaaS (Hardware as a Service) – надає послуги апаратних можливостей, а саме, певного обсягу пам'яті, процесорного часу, пропускну здатності тощо.

4. IaaS (Infrastructure as a Service) включає в себе апаратні засоби (сервери, системи зберігання даних, клієнтські системи та обладнання); операційні системи і системне програмне забезпечення (засоби віртуалізації, керування ресурсами); програмне забезпечення зв'язку між системами (наприклад інтеграції в мережі, управління обладнанням).

5. CaaS (Communication as a Service) надає послуги зв'язку, наприклад, IP-телефонія, пошта, чат.

6. DaaS (Desktop as a Service) надає в якості послуги повністю готове для роботи віртуалізоване робоче місце.

Яскравим прикладом хмарних технологій, які можуть бути впроваджені в іншомовне навчання, є сервіси, що надаються інтернет-гігантом, компанією Google: Google Docs (документи, таблиці, презентації, форми, схеми, малюнки), Google Calendar (електронний календар з широкими можливостями нагадування про події, інформування групи осіб про майбутні заходи), Google Mail (електронна пошта з розширеним інтерфейсом), Google Translate (онлайн-перекладач на всі мови світу), Google Groups (сервіс, що надає практично необмежені можливості спільної роботи над створенням, редагуванням і публікацією документів), Google Talk (веб-клієнт, надає можливість живого спілкування в мережі Інтернет), Google Labs (інкубатор ідей для нових сервісів) і т. д. [32, с. 110]

Хмарні технології є надзвичайно актуальними в умовах, коли реалії життя вимагають впровадження дистанційного навчання. Засобами хмарних технологій реалізується принцип змішаного навчання. Л. В. Штихно висловлює думку, що "змішане навчання" представляє собою систему організації навчальної діяльності, що використовує електронні форми навчання, включаючи дистанційні технології, як частину навчання в присутності, у комбінованих форматах та у дистанційних програмах освіти, а також у власних навчальних процесах [51, с. 490]. Д. Кларк визначає "змішане навчання" як використання електронного та аудиторного навчання у певних пропорціях [55].

Оскільки "змішане навчання" поєднує традиційні та електронні форми навчання, розглянемо основні електронні освітні ресурси (ЕОР), які застосовуються в навчальному процесі: електронні навчальні посібники, підручники, віртуальні лабораторії, різноманітні мультимедійні ресурси, системи електронного тестування, контролю та оцінювання. Крім цього, до

електронної компоненти відносяться онлайн-технології, зокрема, системи управління навчанням (LMS) або системи дистанційного навчання.

Отже, комбіновані технології враховують поєднання різних моделей проведення занять. Класна робота включає розбір складних теоретичних аспектів та питань, що виникають учням під час виконання домашньої роботи (не більше 25-30% часу). Також на заняттях учні разом з викладачем вирішують практичні та дослідницькі завдання. Після уроків вдома учні завершують практичні завдання та виконують тести для закріплення матеріалу.

Таким чином, можна підкреслити, що Інтернет-ресурси мають надзвичайну актуальність у сучасних умовах, оскільки вони розширюють можливості навчання, сприяють впровадженню дистанційного навчання та дозволяють реалізувати принцип "змішаного навчання". Ці ресурси відіграють важливу роль у навчальному процесі, надаючи можливості вирішення різноманітних завдань.

Як було зазначено, Інтернет-ресурси виконують важливі функції у процесі навчання. Використання цих ресурсів допомагає досягти наступних цілей:

1. Надає можливість учням пізнавати мову в живому контексті, що забезпечує зв'язок уроків з реальним світом та демонструє англійську мову в дії;

2. Завдяки Інтернет-ресурсам, учні можуть поглибитися у англійське середовище, де не потрібно запам'ятовувати правильність вимови на теоретичному курсі, а можна спостерігати за носіями мови. Відеоматеріали дозволяють учням спостерігати за рухами мовного апарату та сприймати актуальну вимову, яка використовується в реальному англійському оточенні на даний момент [36, с. 152];

3. Сприяє розвитку уваги та пам'яті, оскільки саме за допомогою зору та слуху учень отримує основну інформацію про світ навколо;
4. Допомагає поєднувати різні види комунікативної діяльності: аудіювання, мовлення, читання;
5. Сприяє активізації навчального процесу, оскільки наглядна інформація засвоюється легше та швидше;
6. Розширює кругозір та підвищує культурний рівень учнів;
7. Підвищує мотивацію та активність учнів, створює атмосферу спільної пізнавальної діяльності, що стимулює подальшу самостійну роботу;
8. Допомагає освоїти навички міжкультурної комунікації.

Інтернет-ресурси сприяють досягненню основної мети педагога: створенню умов для практичного володіння мовою кожним учнем та вибору методів навчання, які сприяють активності та творчості кожного. Однією з головних завдань педагога є активізація пізнавальної діяльності учня під час вивчення іноземних мов. Використання Інтернет-ресурсів сприяє впровадженню особистісно-орієнтованого підходу у навчанні, забезпечує індивідуалізацію та диференціацію навчання з урахуванням можливостей кожного учня та його рівня. [26, с. 32].

Використання Інтернет-ресурсів під час вивчення англійської мови сприяє індивідуалізації навчання та збільшує мотивацію учнів до мовної діяльності. Особливість Інтернет-ресурсів як засобів навчання англійської полягає в їхній спроможності створювати реальне спілкування з реальними предметами, що стимулює реальну комунікацію: учні відтворюють ролі та розв'язують "справжні" життєві проблеми, представлені мовою, яку вони вивчають.

Під час використання Інтернет-ресурсів у процесі вивчення іноземної мови спостерігаються два види мотивації: самомотивація, коли матеріал сам

по собі цікавий, та мотивація, що досягається тим, що учні здатні розуміти мову, яку вивчають. Це приносить задоволення, збільшує впевненість у власних здібностях та спонукає до подальшого вдосконалення.

Необхідно прагнути до того, щоб учні отримували задоволення від навчання саме через розуміння мови, а не лише через цікаві завдання.

Крім того, Інтернет-ресурси виконують наступні важливі функції у навчальному процесі:

Інформаційна: Інтернет-ресурси є безмежним джерелом інформації, володіють засобами емоційної та інтелектуальної взаємодії. Вони відображають реальну дійсність у більш різноманітний та багатогранний спосіб, ніж інші масові засоби інформації.

Мотиваційна: Використання Інтернет-ресурсів у заняттях іноземних мов розвиває два типи мотивації: самомотивація, коли матеріал цікавий сам по собі, та мотивація, отримана через розуміння учнем підвищення своїх вмінь. Ці фактори приносять задоволення та збільшують впевненість у собі, спонукаючи до подальшого самовдосконалення.

Моделююча: Інтернет-ресурси можуть допомагати моделювати різноманітні ситуації. Вони створюють у свідомості учня модель мови, яка є оптимальною для повноцінного оволодіння нею, а також модель світу, характерну для певної культури.

Інтеграційна: Ця функція полягає в тому, що Інтернет-ресурси можуть об'єднувати в собі не лише навчальний матеріал, але й відобразити конкретні явища та процеси реального світу.

Ілюстративна: Ця функція полягає в демонстрації учням прикладів реалізації вивченого матеріалу на практиці. Поєднання аудіо та відео дозволяє автентичним матеріалам слугувати зразками автентичної мови. Крім цього, Інтернет-ресурси відображають зміни, які відбулися у мові останнім часом.

Розвиваюча: Ця функція сприяє розвитку механізмів пам'яті, мислення та особистісних якостей. Вона сприяє розвитку навичок і умінь учнів у мовних видів діяльності під час їхнього оволодіння мовою, стимулює їх творчу активність, трансфер знань та умінь в нові ситуації.

Виховна: Працюючи з Інтернет-ресурсами, учні здобувають знання про інші культури. Виховна функція сприяє не лише цьому процесу, але й сприяє інтеграції різних соціумів та активному діалогу культур, що є глобальною метою навчання. Використання Інтернет-ресурсів реалізує принцип одночасного вивчення мови та культури, причому матеріали містять величезний обсяг лексики, граматичних форм і різноманітний рівень знань представників різних культур.

Основний принцип роботи з Інтернет-ресурсами - принцип доступності. Учень має цілодобовий доступ до навчальних матеріалів при наявності Інтернету, що дозволяє йому самостійно планувати свій час і навчатися у зручний для себе час.

2.3. Поняття прикладних програм та способи їх використання в освітньому процесі

Наразі, одними з найбільш актуальних засобів вивчення англійської мови є прикладні програми – програми, які включають в себе безліч завдань, вправ, інформаційних матеріалів для вивчення англійської мови. Розглянемо найбільш популярні з таких прикладних програм:

1. *Lingualeo* – програма навчання англійської мови, є однією з кращих не тільки для ПК, але і для планшетів. Для роботи з уроками потрібен комп'ютер, телефон або планшет з доступом в мережу. Вправи на сайті представлені у вигляді ненав'язливих і простих ігор, які розвивають знання в англійській

граматиці, фонетиці, листі, вимові, тощо. Більшість уроків є безкоштовними. Lingualeo дозволяє створювати індивідуальну програму навчання з підстроюванням під конкретного користувача, а також пропонує вивчати додаткові матеріали у вигляді фільмів, музики і книг. Комплект Lingualeo включає комплект спеціально налаштованих програм і тренувань. Для більшої функціональності сервісу, доступні розширення для браузерів. Вони дозволяють перекладати незнайомі слова на веб-сторінках. Їх можна додавати у словники і вивчати детальніше в процесі занять [52].

Lingualeo включає такі можливості, як:

- більше 50 тематик слів із зображеннями і озвученням;
 - ефективні тренування з перекладом слів, словниковими картками, аудіюванням та іншими елементами;
 - створення нових фраз;
 - 25 курсів граматики, які дозволяють користувачеві сформувати граматичні навички і освоїти велику кількість граматичних форм і правил за короткий час;
 - понад 250 тисяч відео, аудіо та текстових матеріалів на мові, що вивчається;
 - записи лекцій TED Talks із субтитрами;
 - тест з адаптацією під різні рівні для кращого визначення ступеня володіння мовою;
 - офлайн-словник;
 - особистий словник з опціями транскрипції і озвученням;
- автосинхронізація з веб-сервісом [52].

2. Duolingo – безкоштовна платформа для вивчення мови. Сервіс розроблений так, що в міру проходження уроків, користувачі паралельно допомагають перекладати веб-сайти, статті та інші документи. Ефективність підходу Duolingo, заснованого на аналізі статистики, була перевірена стороннім дослідженням на замовлення компанії. Дослідження, проведене

професорами Міського університету Нью-Йорка та Університету Південної Кароліни, показало, що 34 години Duolingo дають стільки ж навичок читання та письма, скільки триває початковий семестровий курс в американському вищому навчальному закладі, який займає близько 130 годин. У процесі дослідження, 108 з 196 осіб, які вивчають мову на Duolingo, припинили заняття менш ніж через дві години. Це ж дослідження показало, що користувачам Rosetta Stone потрібно від 55 до 60 годин занять, щоб вивчити однакову кількість знань. Порівняння з іншими безкоштовними або недорогими курсами, такими як BBC[en] і Before You Know It[en], не проводилося. Курс побудований у вигляді дерева досягнень. За виконання тестів нараховують бали і при наборі певної кількості очок, можна перейти на новий рівень [52].

3. Puzzle English – багатосторонній сервіс для вивчення англійської мови, що дозволяє поповнювати словниковий запас, займатися граматику, розвивати розуміння на слух, дивитися серіали англійською та багато іншого. Puzzle English включає в себе наступні розділи:

- вправи на аудіювання, граматику, письмовий переклад;
- фільми та серіали з субтитрами. Зручний плеєр: натиснувши на слово в субтитрах, можна одразу побачити переклад. Розділ «фільми» винесено на окремий сайт Puzzle Movies [52].

- Курси – інтерактивні покрокові курси для рівнів від «нульового» до середнього, також, Puzzle English має курс для маленьких дітей, курс для подорожей і курс ділової англійської мови.

- Подкасти – аудіоподкасти різних авторів, пов'язані з вивченням англійської, супроводжуються текстом. Подкасти можна завантажувати.

- Ігри – прості ігри для вивчення мови, включаючи багатокористувацькі вікторини.

- Слова – вправи для запам'ятовування слів, особистий словник.

- Особистий план – якщо учень не знає, з чого почати, програма складе план занять, потрібно тільки вибрати цілі і відповідні дні.

– Інше – у розділ, який називається «Інше» увійшли пісні, тести та архів розсилок [52].

4. Memrise – мобільний додаток для вивчення іноземних мов. Курс складається з двомовних карток, які можуть включати звуковий супровід і «меми» – асоціативні елементи, що полегшують запам'ятовування слів. Для закріплення матеріалу використовуються тести на вибір одного з варіантів і складання відповідної відповіді із запропонованих букв. У безкоштовній версії доступні такі режими, як вивчення, повторення, в тому числі на швидкість, і перегляд складних слів, а з тарифом Pro – тренування аудіювання, вимови та інтерпретація відеозаписів з носіями мови. Для деяких мовних пар підтримується чат-бот і «граматик-бот», які допомагають конструювати речення зв'язного мовлення з раніше вивчених елементів. Офлайн-доступ можливий після завантаження необхідних курсів. Процес навчання включає такі ігрові елементи, як особистий рівень, рейтинги і система умовних заохочень [52].

5. BBC Learning English – офіційний додаток BBC, в якому зібрані матеріали різноманітних передач для вивчення англійської, що виходили на радіо і в подкастах мовної корпорації. Крім аудіоконтенту, доступні різноманітні вправи для розуміння граматики, побудови фраз і освоєння нових слів. BBC Learning English – мультиплатформовий проект. Крім сайту та мобільного додатку, присутні сторінки в Instagram, Facebook, Twitter і YouTube-канал. Кожен компонент курсу може бути вивчений окремо. Це означає, що учень може вибрати для себе кращий спосіб навчання, пройшовши повний курс або, слідуючи окремим матеріалам [54].

Всі курси призначені для роботи на різних пристроях: смартфонах, планшетах, комп'ютерах. Це дозволяє продовжувати навчання в будь-якому місці і в будь-який час. У тих випадках, коли відсутній доступ до Інтернету, мобільний додаток дозволяє завантажувати відео, подкасти і їх текстову розшифровку заздалегідь.

Майданчик надає доступ до навчального контенту різного формату: від коротких відео до годинних подкастів. BBC Learning English пропонує учням цикл курсів від середнього рівня до просунутого. Основний матеріал представлений у вигляді невеликих роликів, наприклад, 6 minute English. Для дітей є окремі анімовані відео – stories for children. Також на платформі можна знайти курси, які присвячені англійській мові у різних сферах: у повсякденному житті, для учнів, для вчителів, у бізнесі, в новинах.

На майданчику присутні також і розділи, які вивчають окремі аспекти англійської мови: граматику, вимову та словниковий запас. На YouTube-каналі проекту – більше 3,5 мільйонів підписників, які дивляться подкасти, розмовні шоу і live-трансляції. В Instagram, контент складається з коротких навчальних роликів, тестових питань і надихаючих цитат англійською мовою. На аккаунт підписано більше трьох мільйонів осіб. На сторінці у Facebook, в коментарях до публікацій можна знайти співрозмовників для практики [54].

6. Easy Ten – за допомогою цієї програми можна щодня поповнювати лексикон, запам'ятовувати 10 нових слів. Додаток не вимагає багато часу: достатньо приділяти в день 20 хвилин. Програма містить понад 20 тисяч англійських слів, допоможе вдосконалювати вимову завдяки спеціальним тренажерам. Крім того, нову лексику можна розподіляти за тематичними списками і відстежувати прогрес для додаткової мотивації [52].

7. English Grammar in Use – програма від Cambridge University Press, яка допоможе удосконалити граматичні навички. За допомогою English Grammar in Use учні зможуть довести до автоматизму використання артиклів, дієслів та іменників. Крім вправ, у додатку присутні корисні текстові матеріали, що пояснюють, наприклад, правила застосування часів дієслів.

8. English Galaxy – додаток для користувачів з будь-яким рівнем англійської мови – від A0 до C1: визначити свій перед початком навчання можна за допомогою тесту. У кожному розділі по 50 блоків з вправами на

граматику, лексику і аудіювання. В налаштуваннях можна вибрати зручний варіант озвучення: британський або американський [52].

9. Quizlet – додаток для запам'ятовування слів і фраз за картками. Quizlet дозволяє утворювати власні добірки або застосовувати готові модулі з бібліотеки, попередньо переглянувши їх вміст. Тренуватися можна за допомогою п'яти вправ: заучування, картки, листи, підбір або тест [52].

Отже, наразі існує широкий спектр програм для вивчення англійської мови, використання яких може бути впроваджено у навчальний процес з метою його оптимізації та підвищення ефективності засвоєння учнями навчального матеріалу.

Висновки до розділу 2

В рамках дослідження теоретичних джерел було виокремлено три групи дидактичних властивостей використання інформаційних технологій в сучасному навчанні: 1) дидактичні властивості технологій представлення навчальної інформації: відображення і передача інформації в різних форматах за допомогою електронних освітніх ресурсів; можливість пошуку інформації; можливість закріплення знань і обробки отриманих навичок, оцінювання знань та навичок, тощо; 2) дидактичні властивості технологій передачі навчальної інформації: підготовка, редагування та обробка навчальної, зберігання, систематизація та поширення навчально-методичної, наукової інформації; 3) дидактичні властивості технологій організації навчального процесу: можливість демонстрації навчальної інформації в графічній формі; проведення експериментів, досліджень, організації групової участі в обговоренні.

Встановлено також, що Інтернет-ресурси – важлива складова сучасних занять з вивчення іноземної мови. Так, Інтернет-ресурси надають змогу вивчати іноземну мову на основі поєднання комунікативних ситуацій, які

включають в себе велику кількість факторів, таких як звук, зображення, вербальне та невербальне мовлення. Інтернет-ресурси допомагають полегшити сприйняття різних ситуативних елементів. Гнучкість використання комп'ютерних технологій допомагає опрацювати широке різноманіття ситуацій. Інтернет-ресурси дозволяють учням зануритись у мовну середу, де використовується переважним чином, розмовна лексика, вивченню якої не приділяється значної уваги у освітній програмі.

Аналіз показав, що одними з найбільш актуальних засобів вивчення англійської мови є прикладні програми – програми, які вміщують в собі безліч завдань, вправ, інформаційних матеріалів для вивчення англійської мови. Було виокремлено такі програми для вивчення англійської мови, як: Lingualeo, Duolingo, Puzzle English, Memrise, BBC Learning English, Easy Ten, English Grammar in Use, English Galaxy, Quizlet.

РОЗДІЛ 3. ПРОБНЕ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ І ПРИКЛАДНИХ ПРОГРАМ ТА ЙОГО РЕЗУЛЬТАТИ

Вступні зауваження

У третьому розділі буде здійснено пробне навчання на уроках англійської мови з використанням Інтернет-ресурсів і прикладних програм та наведено його результати. Буде проведено діагностику рівня сформованості граматичної компетенції учнів старших класів, наведено методику застосування Інтернет-ресурсів та прикладних програм у навчанні граматики англійської мови, наведено результати контрольного етапу дослідження.

3.1. Діагностика рівня сформованості граматичної компетенції учнів старших класів

У третьому розділі роботи буде випробувано вивчення граматичних явищ засобами використання Інтернет-ресурсів та прикладних програм на уроках англійської мови.

Мета експериментального навчання – аналіз результативності методики впровадження у навчальний процес комплексу завдань на основі Інтернет-ресурсів та прикладних програм, спрямованих на формування граматичної компетентності учнів 11 класу.

Завданнями експериментального навчання є такі:

- у перебігу констатуючого етапу дослідження, визначити рівень граматичної компетентності учнів 11-х класів;
- визначити основні типи помилок, що допускаються учнями щодо граматичних аспектів англійської мови;
- розробити методику, яка б сприяла виправленню помилок та заповненню пробілів у знаннях учнів;
- впровадити методику у навчальний процес;

- здійснити перевірку результативності методики впровадження у навчальний процес комплексу завдань на основі Інтернет-ресурсів та прикладних програм, спрямованих на формування граматичної компетентності учнів 11 класу.

Гіпотеза дослідження – впровадження у навчальний процес комплексу завдань на основі Інтернет-ресурсів та прикладних програм сприятиме підвищенню рівня граматичної компетентності учнів 11 класу.

Пробне навчання проводилось серед учнів 11 класів. У дослідженні взяло участь два класи однієї паралелі, один з яких – експериментальний – клас, у якому було впроваджено методику, та контрольний, який навчався за звичайною шкільною програмою. У першому, експериментальному класі, було реалізовано зазначені вище завдання експериментального навчання. У другому, контрольному класі, було проведено лише попередню діагностику рівня знань, та по закінченню експериментального дослідження, паралельно з учнями експериментального класу, було проведено фінальну діагностику. Метою фінальної діагностики була перевірка знань учнів обох класів та зіставлення результатів дослідження, що дало змогу зробити висновки про результативність розробленої методики порівняно з загальноосвітньою програмою.

Спостереження за школярами тривали з вересня по листопад. У пробному навчанні брали участь 40 учнів. Воно було впроваджено у 5 кроків.

Крок 1: дослідження рівня знань учнів, визначення рівня їх граматичної компетенції та основних помилок, які учні допускають щодо оволодіння граматичною системою англійської мови.

Крок 2: розроблення методики впровадження у навчальний процес комплексу завдань на основі Інтернет-ресурсів та прикладних програм, спрямованих на формування граматичної компетентності учнів 11 класу.

Крок 3: впровадження розробленої методики у навчальний процес, заповнення пробілів у знаннях учнів, відпрацювання найскладніших та

найбільш незрозумілих граматичних аспектів засобами комплексу завдань на основі Інтернет-ресурсів та прикладних програм.

Крок 4: аналіз результативності методики впровадження у навчальний процес комплексу завдань на основі Інтернет-ресурсів та прикладних програм, спрямованих на формування граматичної компетентності учнів 11 класу. Оцінювання ефективності роботи було реалізовано засобами перевірки результатів підсумкового тесту, виконаного учнями наприкінці експериментального навчання.

Крок 5: зіставлення результатів оцінювання першого і другого етапів спостереження експериментальної та контрольної груп. Також, було зроблено висновки щодо результативності застосування наведених нами завдань в ході формування граматичної компетентності учнів 11-х класів.

У перебігу оцінювання рівня граматичної компетентності учнів обох груп, було проведено вхідне тестування. Зазначимо, що учні мали дуже різні помилки, проте для зручності опрацювання результатів дослідження, найбільш частотні помилки було об'єднано у п'ять груп. Отже, на основі даних вхідного тестування, були виявлені 5 основних типів помилок:

- 1) помилки у використанні часів групи Perfect Simple;
- 2) невірне використання часів Perfect Continuous;
- 3) використання невірних значень фразових дієслів / незнання значень фразових дієслів;
- 4) помилки у розрізненні використання інфінітиву та герундія;
- 5) помилки у побудові Conditional sentences.

Характеризуючи перший тип помилок, варто зазначити, що використання часів Perfect є одним з найбільш проблемних моментів системи часів англійської мови. Одним з проблемних аспектів є розрізнення умов використання часів Present Perfect та Past Simple, зважаючи на те, що умови використання часових груп є схожими, проте саме результат визначає використання Present Perfect. Учням дуже складно розрізнити, у якому

випадку є результативність дії, та буде використано Present Perfect. Отже, 66% учнів експериментальної та 63% контрольної груп допустило помилки у використанні часів групи Perfect (рис. 3.1).

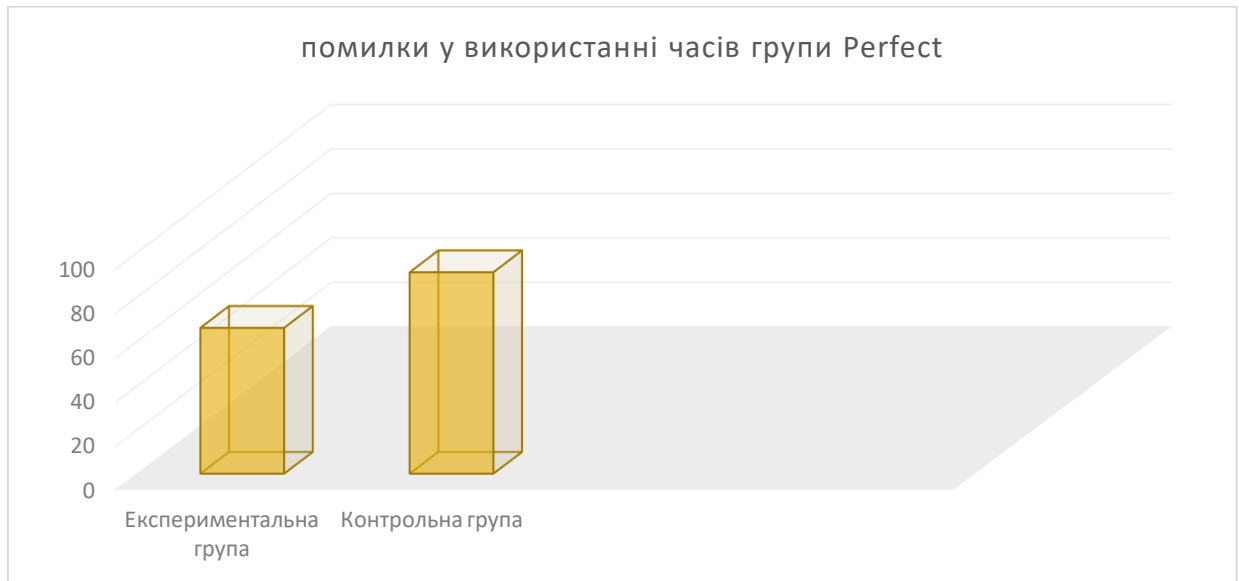

Рис. 3.1 – Допущення помилки №1

Багато учнів вважають, що використання часів Perfect Continuous є складним аспектом вивчення граматичної системи англійської мови, зважаючи на складну конструкцію утворення групи часів Perfect Continuous. Саме через незнання правил використання цієї групи, учні мають страх перед використанням складних конструкцій та плутають часи Perfect Continuous з іншими. Так, 37% учнів експериментальної групи, та 35% контрольної групи допустило помилку щодо невірного використання часів Perfect Continuous.

Рис. 3.2 – Допущення помилки №2

Одним з складних аспектів англійської граматики є фразові дієслова та їх використання у мовленні та на письмі. Зважаючи на широке коло фразових дієслів та їх схожість між собою, учням складно запам'ятати усі їх значення, що викликає помилки у їх використанні. Отже, у використанні значень фразових дієслів / незнання значень фразових дієслів, 41% учнів експериментальної, та 45% учнів контрольної групи допустили помилки (рис. 3.3).

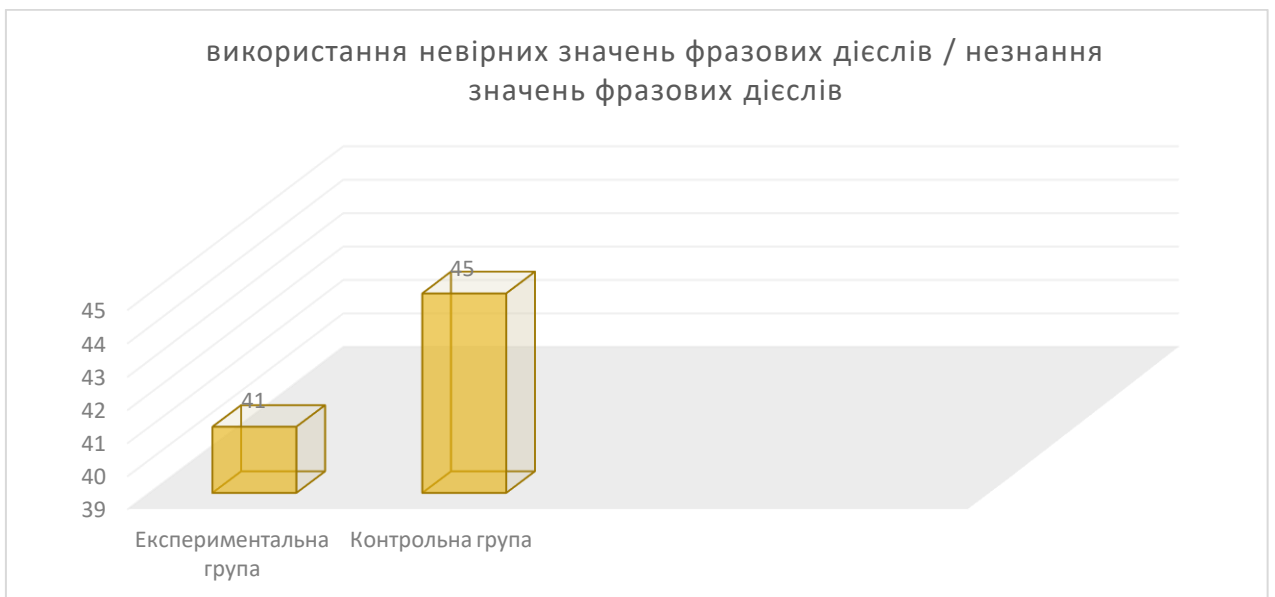

Рис. 3.3 – Допущення помилки №3

Складним для учнів аспектом є також і використання інфінітиву та герундія, беручи до уваги те, що існують правила щодо використання інфінітиву та герундія. Існує цілий перелік дієслів, які вимагають використання інфінітиву або герундія після них, що також необхідно запам'ятати. Складним є також і те, що для вибору герундія або інфінітива правило не може бути однозначно встановлене. Вибір може відрізнитися в кожному окремому випадку, і визначається він дієсловом, від якого залежать інфінітив / герундій. Отже, 68% учнів експериментальної, та 70% учнів контрольної групи допустили помилки щодо використання цих граматичних конструкцій (рис. 3.4).

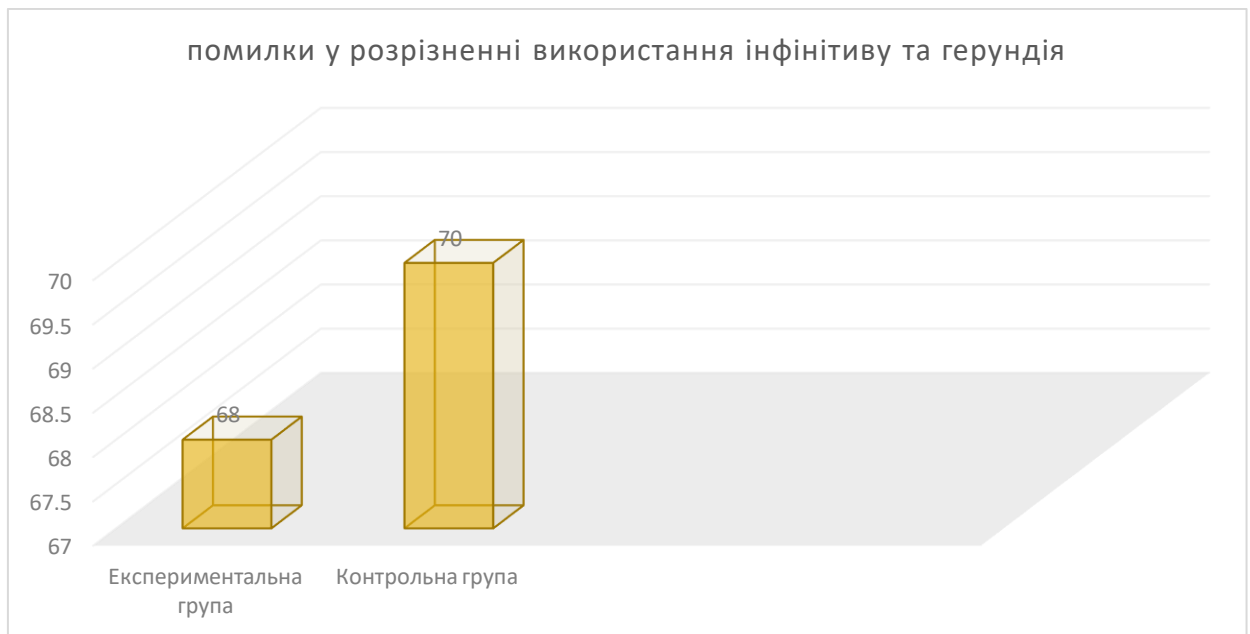

Рис. 3.4 – Допущення помилки №4

П'ятий тип помилок охоплює складний аспект англійської мови – Conditional sentences. Багато учнів відчувають страх перед Conditional sentences, що обумовлене тим, що Conditional sentences мають кілька типів, та функціонування кожного з них визначається певними правилами. Отже, функціонування конструкцій умовних речень потребує доопрацювання,

зважаючи на те, що у експериментальному класі 52% учнів, а у контрольному – 50% учнів допустили помилки у побудові Conditional sentences (рис. 3.5).

Рис. 3.5 – Допущення помилки №5

Вибір відповідних частин мови може бути складним через неправильну ідентифікацію частин мови, оскільки в англійській мові одне й те ж слово може виконувати роль як іменника, так і дієслова. Тому важливо мати розуміння ознак, за якими можна ідентифікувати кожен частину мови.

У таблиці 3.1 представлені кількісні показники аналізу граматичної компетентності учнів експериментальної та контрольної груп за результатами першого етапу дослідження.

Тип помилок	Експериментальний клас	Контрольний клас
1	66%	63%
2	37%	35%
3	41%	45%
4	68%	70%
5	52%	50%

Таким чином, можемо зробити висновки про те, що більшість учнів як експериментальної, так і контрольної групи мають середній рівень граматичної компетентності. Отже, граматична компетентність має бути підвищена, а помилки учнів стануть фокусом уваги у перебігу розроблення

методики формування граматичної компетентності засобами Інтернет-ресурсів та прикладних програм.

3.2. Застосування інтернет-ресурсів у навчанні граматики англійської мови

У дослідженні, з метою підвищення граматичної компетентності учнів 11 класів, розроблено завдання на вивчення граматичних явищ, які відповідають тематичному календарному плану вивчення англійської мови в 11 класі. Згідно програмних вимог, учні 11 класу вивчають такі граматичні аспекти англійської мови, як:

- Clause: Past Perfect with adverbial clauses of time first and second conditionals;
so ... that for results and consequences;
- Modality: use(d) to/would + infinitive for past routines and habits;
- Phrasal Verb: phrasal and prepositional verbs: position of indirect object;
- Phrase: verbs taking gerund;
- Preposition: prepositions of reason and purpose: due to, owing to, so, because, prepositions in time phrases, e.g.: before, for, since, till, until, by;
- Verb: Past Perfect Continuous, Future Continuous Future Perfect;
Going to / will for predictions verb + -ing vs. + 'to' infinitive;

Завдання було розроблено на основі таких Інтернет-ресурсів, як Quizlet, Kahoot. Інтернет-платформа Quizlet є зручною та простою у використанні. Перевагою є те, що Інтернет-сервіс підтримує інтерфейс українською мовою, адже наразі існує велика кількість корисних інтернет-сервісів, де інтерфейс підтримує лише російську версію. У режимі безкоштовної пробної версії Quizlet, кожен викладач має можливість утворити власний курс вивчення іноземної мови, що складається з модулів (рис. 3.6).

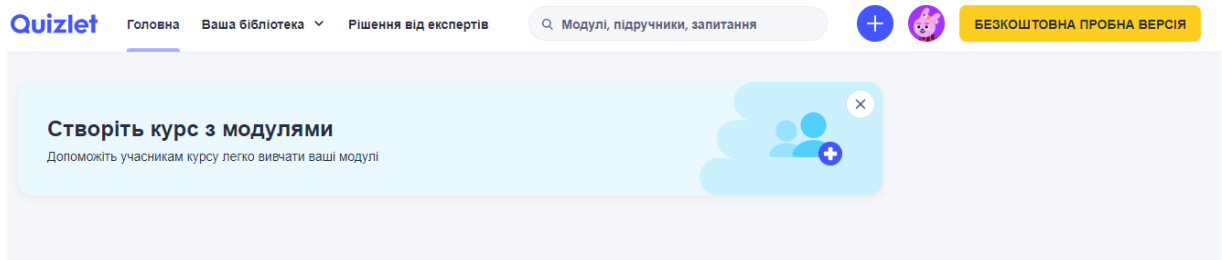

Рис. 3.6 – Особливості утворення модулю з вивчення англійської мови на платформі Quizlet

Було утворено модулі з таких тематик:

- use(d) to/would + infinitive for past routines and habits;
- phrasal verbs;
- prepositional verbs;
- Past Perfect Continuous;
- Future Continuous Future Perfect;
- modality.

Платформа Quizlet дає змогу утворити широке коло різноманітних завдань. Так, доступною є опція утворення завдань True / False, де учень має змогу визначити, чи є вірним використання граматичного явища у реченні. Прикладом слугують додатки А, Б та В (Завдання до модуля Past Perfect Continuous), утворені за тематикою Past Perfect Continuous.

Важливим аспектом є можливість командної роботи на платформі. Так, викладач може організувати команди, які включатимуть як випадкових гравців, так і гравців, відібраних до команд самим вчителем. Такий підхід дасть можливість організувати групи, які включатимуть учнів як з високим, так і з нижчим рівнем знань, що дасть змогу учням з нижчим рівнем знань навчатись в учнів з вищим рівнем англійської мови (рис. 3.7).

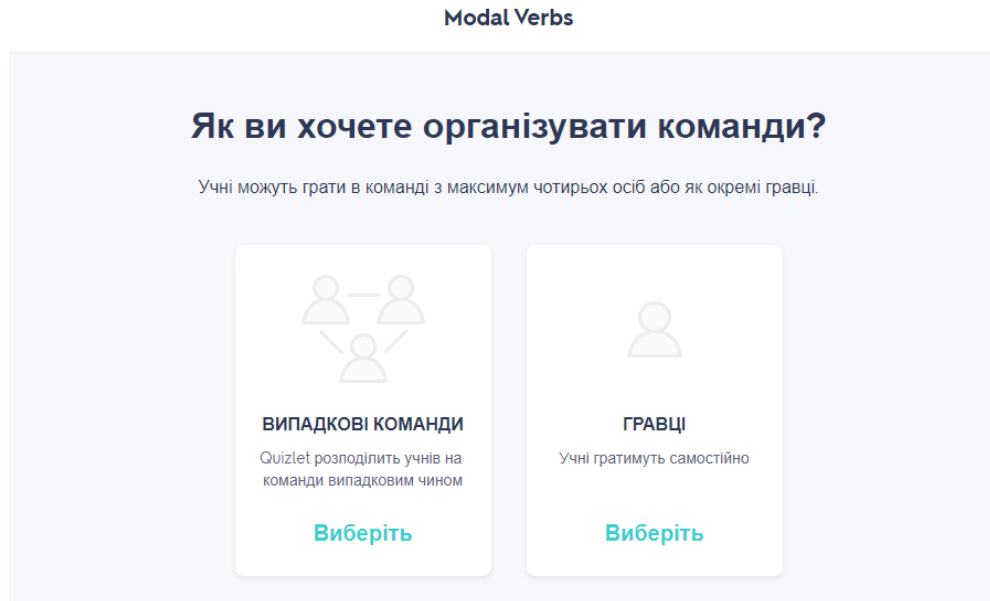

Рис. 3.7 – Особливості реалізації роботи з вивчення англійської мови на платформі Quizlet

Платформа також дає можливість обрати тип навчання за цілями, що робить навчальним процес особистісно-орієнтованим. Так, учні можуть обирати завдання у залежності від поставлених ними цілей (рис. 3.8). У режимі «заучування», завдання розділу «Швидко вивчити» орієнтовані на короткочасну пам'ять, тоді як завдання розділу «Запам'ятати весь матеріал» сфокусовано на розвитку довготривалої пам'яті. Такий підхід персоналізує навчання учнів, а навчальний процес підлаштовується під поставлені учнями цілі, що мотивує учнів до самостійного вивчення граматичної системи іноземної мови.

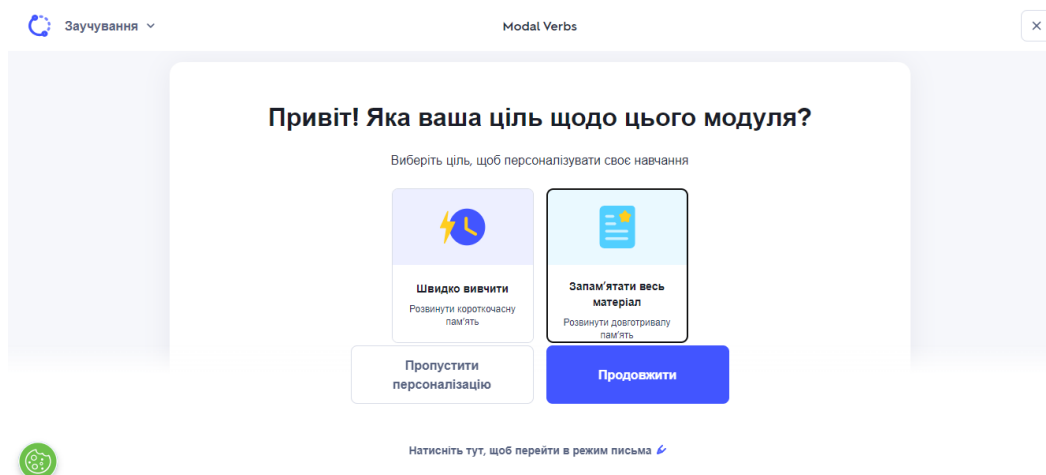

Рис. 3.8 – Особливості реалізації роботи з вивчення англійської мови на

платформі Quizlet

Прикладом завдання з модулю «Modality» може слугувати цікаве та достатньо складне завдання, де учні мають обрати синонімічний варіант речення з модальним дієсловом, та накласти їх одне на одне. У випадку вірної відповіді, об'єднанні речення зникають (рис. 3.9).

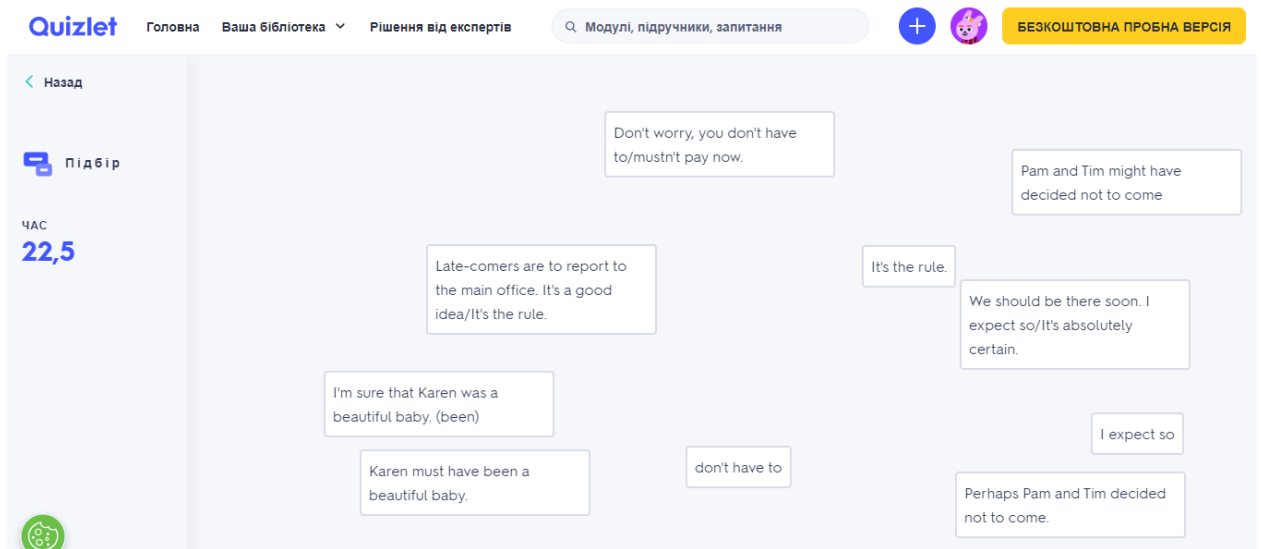

Рис. 3.9 – Завдання до модуля Modality

Можливим є також утворення звичайних текстів з варіацією відповідей, які можуть бути застосовані як засіб контролю знань учнів, самоконтролю (рис. 3.10).

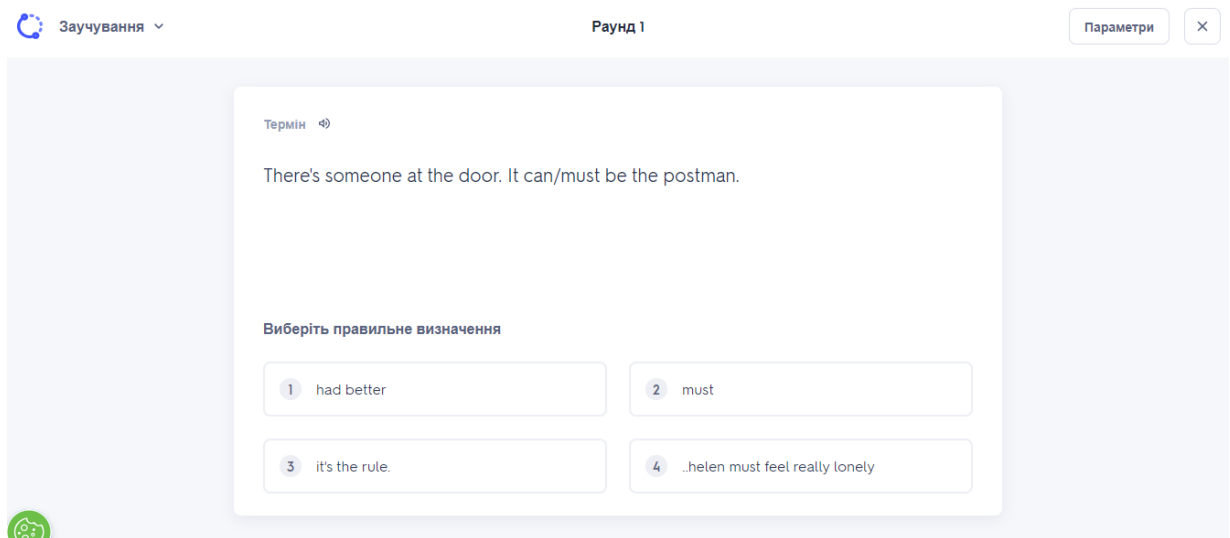

Рис. 3.10 – Завдання до модуля Modality

Платформа дає змогу не лише виконувати завдання на перевірку знань. Можливим є також тренування застосування граматичного явища засобами карток, де учень, перевернувши картку, бачить вірну відповідь. Такий спосіб вивчення граматичного явища є ефективним для домашньої, самостійної роботи, де викладач не може проконтролювати процес вивчення навчального матеріалу, а учень має змогу перевірити власну відповідь. Проте, такі завдання є актуальними лише для тренування використання граматичного явища у письмі та мовленні, вони не можуть бути використані як засіб перевірки знань учнів, зважаючи на те, що учні мають готові відповіді до кожного завдання (рис. 3.11).

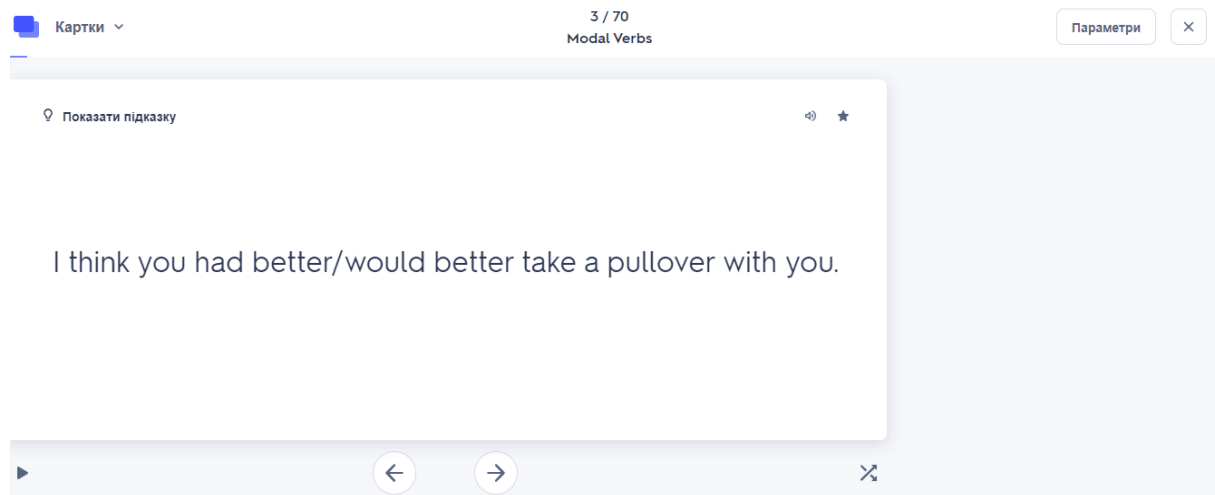

Рис. 3.11 – Завдання до модуля Modality

Наведу приклади завдань, утворених засобами сервісу Kahoot (рис. 3.12, 3.13). Як і сервіс Quizlet, Kahoot дає змогу утворити широке коло різноманітних завдань, від завдань на запам'ятовування навчального матеріалу, до завдань на його відпрацювання та перевірку рівня знань учнів.

На рисунку 3.12 наведено приклади завдання на вибір вірного варіанту значення фразового дієслова. Учням було запропоновано 5 питань, серед яких було необхідно обрати вірний варіант відповіді.

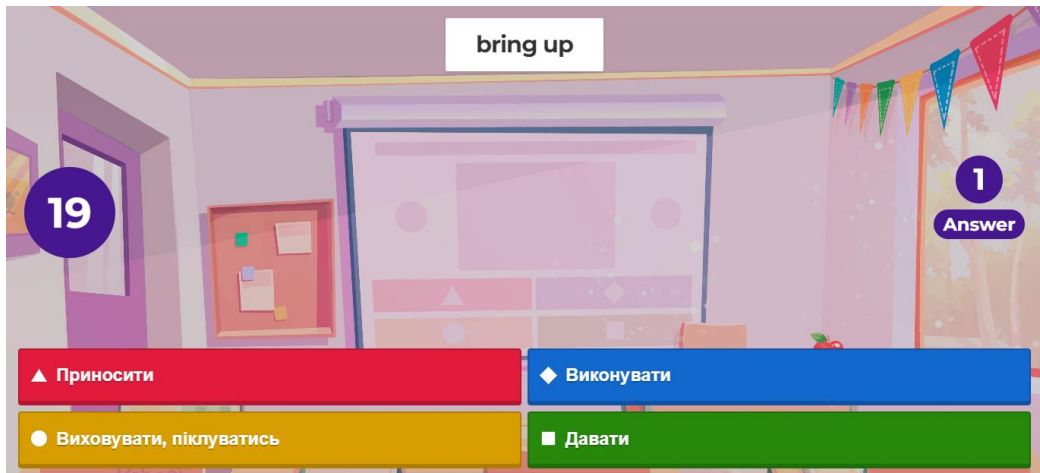

Рис. 3.12 – Приклад завдання у сервісі Kahoot

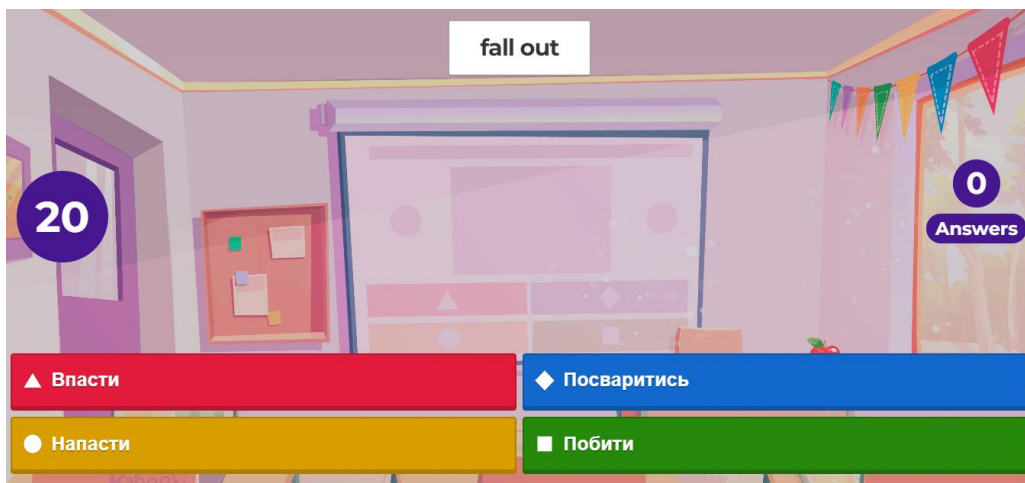

Рис. 3.13 – Приклад завдання у сервісі Kahoot

Також, було запропоновано до виконання завдання на підстановку вірного прислівника, від якого залежить значення фразового дієслова (рис. 3.14, 3.15).

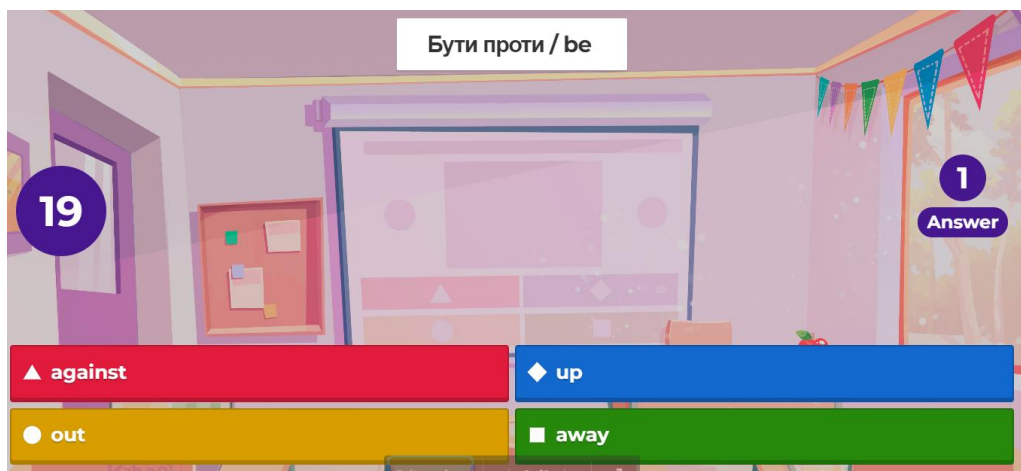

Рис. 3.14– Приклад завдання у сервісі Kahoot

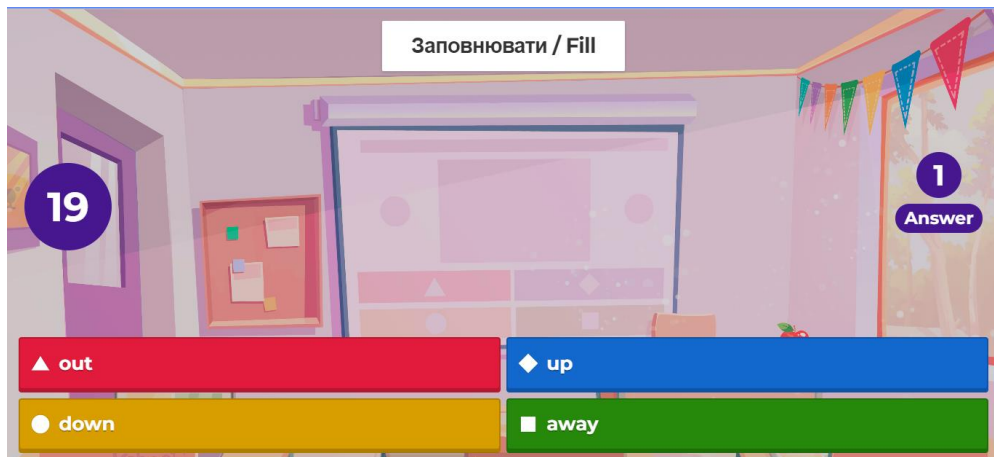

Рис. 3.15 – Приклад завдання у сервісі Kahoot

Отже, можна зробити висновки про те, що Інтернет-сервіси мають широкий функціонал та значно урізноманітнюють навчальний процес, полегшуючи сприйняття складних граматичних явищ. Мінусом використання Інтернет-сервісів є те, що викладач не може проконтролювати, що учень робить у своєму мобільному телефоні у кожний конкретний момент. Так, замість роботи над граматичним явищем, учень може надсилати повідомлення своїм друзям, переглядати соціальні мережі тощо, що відволікатиме його від навчального процесу та знижуватиме рівень ефективності Інтернет-сервісів. Також, у випадку проведення контролю знань засобами Інтернет-сервісів, учні можуть згорнути додаток та шукати відповіді на необхідні питання в Інтернеті, результатом чого стане некоректне відображення рівня знань учнів.

3.3. Застосування прикладних програм у навчанні граматики англійської мови

Також ми розробили завдання на основі використання прикладних програм у навчанні граматики англійської мови. Варто зазначити, що наразі існує широке коло прикладних програм, які дають змогу ефективно вивчати граматику англійської мови, проте переважна більшість акаунтів у таких

програмах є платною. Зрозуміло, що викладач не може вимагати від учнів купити граматичний курс у тій чи іншій програмі. Саме тому, у форматі шкільного навчання, викладач використовує ті програмні засоби, які є загальнодоступними та не вимагають додаткових витрат як учнів, так і викладача. Однією з таких програм є Google Classroom, яка доступна як у форматі Інтернет-сервісу, так і у форматі додатку для мобільного телефону, що дає змогу поширювати учням завдання та матеріали стосовно тематик. Також, ефективним засобом є утворення телеграм-каналів, зважаючи на те, що програма Telegram є найбільш популярним месенджером, який має широкий функціонал, де у режимі телеграм каналу, можливим є поширення різноманітної інформації, утворення опитувань та пояснень до них. У нашому випадку, було утворено телеграм-канал, де поширювалась інформація щодо граматичних явищ та тести, які можна було пройти в онлайн-режимі та одразу побачити вірну відповідь (рис. 3.16).

Рис. 3.16 – Приклад опитування у телеграм-каналі

Також, було проведено змішані заняття, у перебігу яких, учні вивчали інформацію щодо граматичного явища вдома, а практичне відпрацювання

явища у мовленні та на письмі здійснювалось у перебігу класної роботи. Такі змішані заняття було реалізовано засобами Google Drive, де у папці під назвою граматичного явища, що вивчалось, учні могли знайти відео-пояснення, ілюстративний матеріал, що демонструє вживання граматичного явища, картки, що допомагають тренувати вживання граматичного явища, тощо. У випадку змішаного навчання, важливими програмами є такі, що мають функцію демонстрації мультимедійних презентацій, як от Power Point, Prezi. Для створення, представлення та аналізу презентацій. Платформа сформована у теоретично нескінченному двовимірному просторі (тобто на нескінченному полотні) і дозволяють користувачам анімувати цей віртуальний простір за допомогою інструментів панорамування та масштабування [63].

Платформа дозволяє впорядковувати зображення, графіку, текст, аудіо, відео та анімацію, а також представляти їх аудиторії особисто або дистанційно. Але якщо слайди обмежують користувача, то Prezi надає користувачеві безмежне полотно і можливість впливати на хід презентації. Головна відмінність презентацій, створених за допомогою Prezi, – інтерактивність. Ця особливість реалізована у Prezi через «діалогове представлення». Воно залучає глядачів до процесу і дозволяє краще зрозуміти і запам'ятати інформацію. Згідно з даними досліджень, 91% клієнтів B2B сегмента вважають за краще використовувати інтерактивний і візуальний контент замість статичного. Діалогове уявлення полягає в тому, що полотно Prezi можна досліджувати кожен раз по-новому, як карту з нескінченною різноманітністю маршрутів, що ведуть з початкової точки до кінцевої. Презентація, утворена на такому полотні, не зобов'язує до суворої послідовності. Навпаки, вона спонукає аудиторію самостійно прокладати маршрут за своїм бажанням і докладніше вивчати ті деталі, які їй найбільш цікаві. Результати досліджень, проведених Prezi, показали, що 72% респондентів вважають презентацію з двома варіантами шляху таку, що запам'ятовується більше, ніж лінійна. Prezi забезпечує чудову можливість

показати взаємозв'язок загальної картини та її окремих деталей. Особливо зручною така можливість є для схем. Коли автор представляє схему з безліччю елементів і розглядає кожен її частину окремо, можна час від часу повертатися до загального плану. Це допомагає не загубитися в деталях і не випустити з уваги загальний сенс [62].

Автор може адаптувати презентацію в процесі показу, враховуючи реакцію аудиторії. Наприклад, він може переміститися відразу до тієї теми, яка цікавить аудиторію найбільше, пропустивши деякі слайди. Така особливість дозволяє зробити показ більш цікавим і динамічним і не втратити увагу аудиторії від початку до кінця. Prezi – це онлайн-сервіс. Він вимагає реєстрації. Аккаунт з безкоштовним тарифним планом дає можливість робити презентації, записувати відео в онлайн-редакторі Prezi Video, створювати динамічні візуалізації за допомогою Prezi Design. Але він має обмеження за обсягом збережених даних, до того ж сторінку і презентації користувача може побачити будь-який користувач, в тому числі через пошукові системи [62].

Презентації можна завантажувати архівом на комп'ютер і дивитися офлайн – вони відкриваються без установки будь-якої спеціальної програми перегляду. На додаток до цього можна встановити Prezi Viewer – і показувати презентацію в будь-якому місці і на будь-якому пристрої з iOS або Android. Також можна поділитися презентацією через посилання на e-mail. Користувачі Prezi створюють презентацію на полотні, схожому на фізичну дошку з крейдою. Але це полотно безмежне і масштабується: при розробці презентацій можна нескінченно збільшувати його розмір. Для показу презентації користувачі задають шляхи переміщення по цьому полотні, включаючи ефекти масштабування і панорамування. Елементи на полотні редагуються, як об'єкти векторної графіки, – їх можна перетягувати, повертати, змінювати масштаб. Управління цими об'єктами реалізовано за принципом Drag&Drop. Для утворення презентацій пропонуються шаблони розташування і угруповання елементів, колірні схеми, значки і символи.

Початківцям користувачам рекомендується скористатися готовими шаблонами презентацій. У Prezi представлений величезний вибір таких шаблонів, призначених для різних ситуацій та тематик. Шаплони можна редагувати. У презентації легко можна вставляти відео з YouTube. Але в цьому випадку, для відтворення відео обов'язково потрібен доступ до Інтернету. Можна додавати аудіодоріжку або записувати голосові коментарі до слайдів. Також є можливість включати анімовані картинки на тлі [63].

Редактор графіків і діаграм є ще однією корисною функцією у Prezi. Він дозволяє вибрати вид інфографіки: поміняти графік на діаграму або вибрати між різними типами діаграм. Також за допомогою цього редактора можна налаштувати їх зовнішній вигляд. Наприклад, для стовбчастої діаграми є можливість змінити товщину стовпців, вказати на них значення, тощо. Зручним у використанні є те, що можна перемикаати рядки і стовпці: міняти їх місцями, щоб підібрати найкращий варіант відображення даних. Для графіка можна, наприклад, згладити лінію або вказати значення показника у конкретних точках. Осі, діапазон, сітка, – все це можна налаштувати оптимально для конкретного випадку. Особливо варто відзначити можливість реалізації технології «доповнена реальність». Вона дозволяє накладати комп'ютерні об'єкти на зображення реального світу. Користувачі платформи можуть записувати для презентацій відео і в них чергувати режими показу. На екрані може відображатися сам спікер, дані, що подаються їм, або і те, і інше одночасно. Останній варіант і є прикладом доповненої реальності. Поширювати це відео можна наступними способами: поділитися у соціальних мережах, переслати посилання, завантажити на комп'ютер або провести вебінар. У дослідженнях Prezi vs. PowerPoint, платформа Prezi визнана на 12,5% краще організованою, на 16,4% більш захоплюючою, на 21,9% більш переконливою і на 25,3% більш ефективною [63].

Особливість платформи Prezi є те, що презентації, створені у Prezi, задіють мозок людини. Однією з особливостей архітектури людського мозку є

те, що він обробляє інформацію через візуальні та просторові системи. «Вентральна» зорова система мозку обробляє таку інформацію, як форма і колір. А «спинна» просторова система обробляє таку інформацію, як розташування та відстань. Наукова думка у формі порівняння, картинки, діаграми, забезпечує набагато краще розуміння та запам'ятовування. Ця особливість використовується в методі локусів (який ще називають просторовою мнемонікою). Він зазвичай подвоює час зберігання у порівнянні з іншими способами запам'ятовування об'єктів. Метод заснований на тому, що люди схильні згадувати речі з точки зору просторових відносин. Вони запам'ятовують предмети не переліком, а у вигляді картинки. Масштабований користувальницький інтерфейс Prezi сприяє візуально-просторовій інтеграції, яка лежить в основі методу локусів. Така особливість дає Prezi перевагу перед традиційними інструментами, такими, як PowerPoint. Ще однією перевагою Prezi є інтерактивність. Наведемо приклади слайдів з програми Prezi за темою Conditional Sentences. (див. додатки Д та Е. Приклад слайдів з програми Prezi за темою Conditional Sentences)

Усі ці, та багато інших завдань було впроваджено у освітній процес у перебігу експериментального дослідження. Результати дослідження наведено у наступному підрозділі.

3.4. Результати контрольного етапу дослідження

Наприкінці дослідження, наведу результати пробного навчання, реалізованого за наведеними вище завданнями на основі Інтернет-сервісів та прикладних програм. Методику було впроваджено у навчальний процес експериментальної групи, тоді як учні контрольної групи, опановували навчальний матеріал згідно звичайної шкільної програми. Наведе результати дослідження третього, контрольного етапу пробного навчання, який дозволив зробити висновки щодо ефективності методики вивчення граматичних явищ на основі Інтернет-сервісів та прикладних програм.

За результатами другого, підсумкового спостереження, було встановлено, що кількість учнів, що допустили помилку у використанні часів Perfect, значно зменшилась. Якщо під час першого спостереження, 66% учнів експериментальної та 63% контрольної груп допустило помилки, то під час другого спостереження, лише 28% учнів експериментальної, та 40% учнів контрольної груп допустило такі помилки (рис. 3.19).

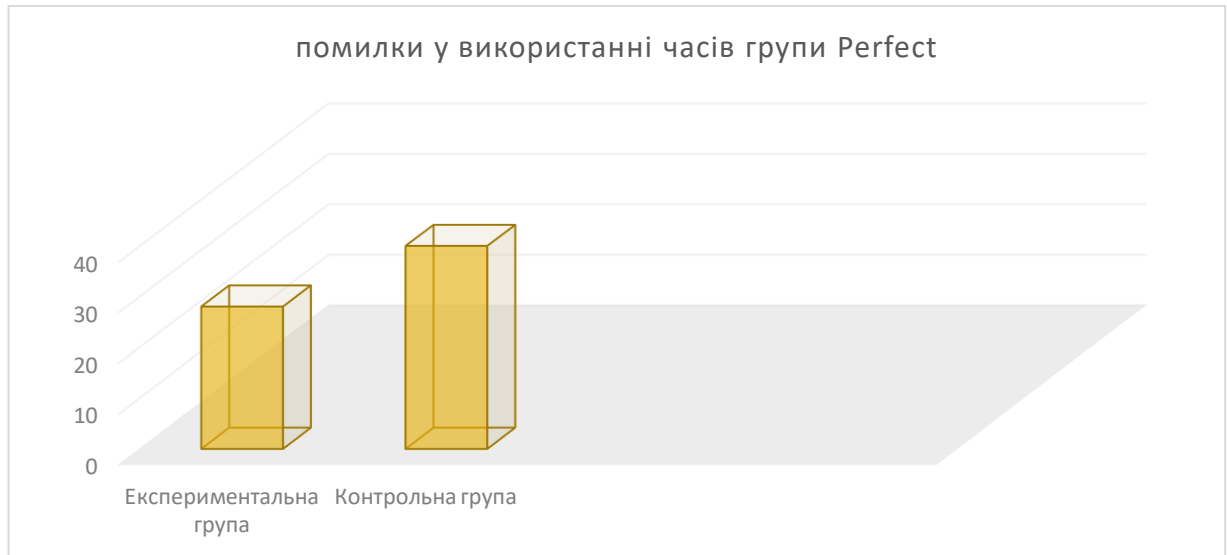

Рис. 3.19 – Допущення помилки №1

Використання часів Perfect Continuous також перестало бути надзвичайно складним аспектом для учнів. Якщо під час першого дослідження, 37% учнів експериментальної групи, та 35% контрольної групи допустило помилку щодо невірної використання часів Perfect Continuous, то під час другого спостереження, показники скоротились до 17% у експериментальній, та 23% – у контрольній групі.

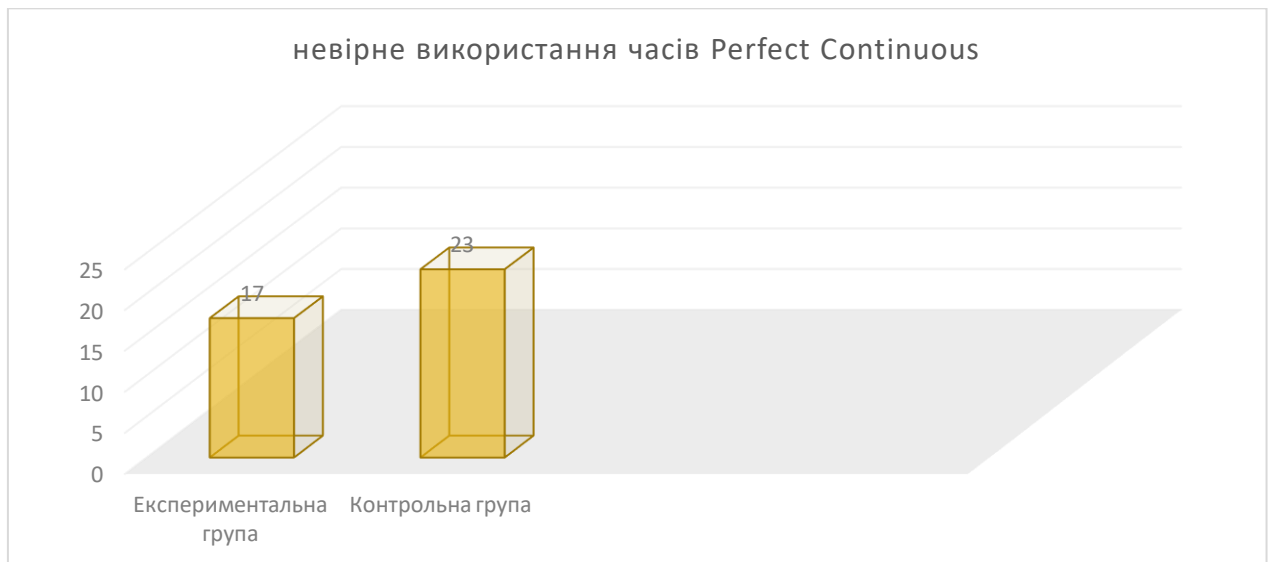

Рис. 3.20 – Допущення помилки №2

Фразові слова все ще залишаються складним для учнів аспектів, зважаючи на їх кількість в англійській мові. Отже, необхідно продовжувати працювати над їх вивченням, адже розроблена методика продемонструвала позитивну динаміку: якщо під час першого дослідження 41 учень експериментальної, та 45% учнів контрольної групи допустили помилки у використанні значень фразових дієслів, то під час другого дослідження, кількість помилок скоротилась до 32% у експериментальній, та 35% – у контрольній групі (рис. 3.21).

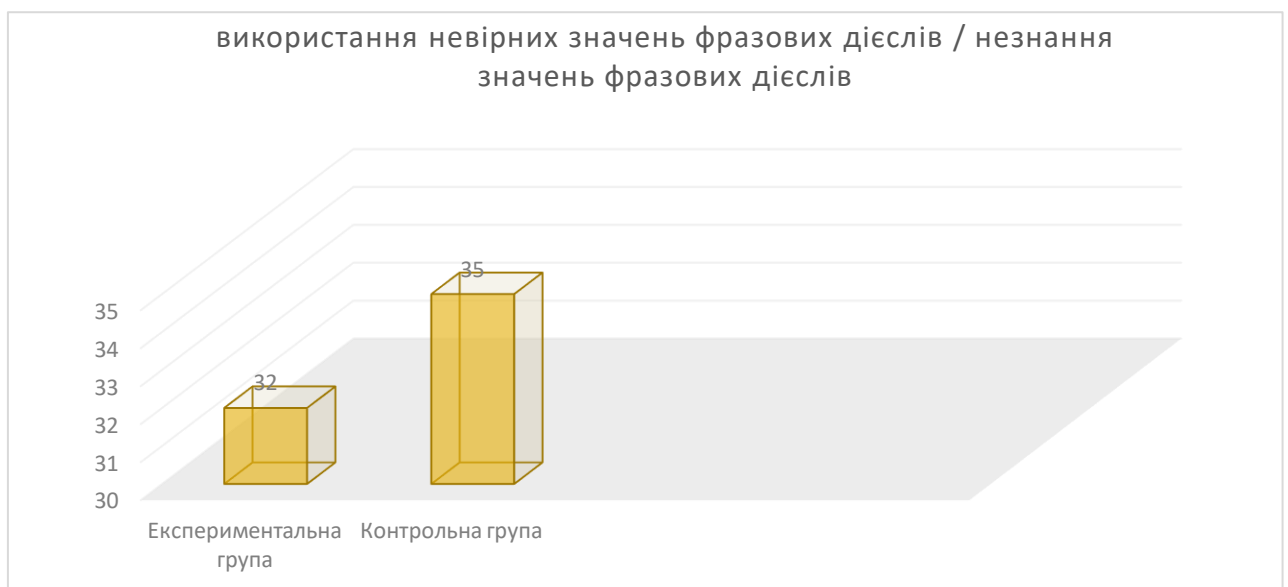

Рис. 3.21 – Допущення помилки №3

У перебігу відпрацювання особливостей використання інфінітиву та герундія, учні отримали багато нової, корисної інформації у зрозумілому для них форматі, що призвело до позитивної динаміки – якщо на початку дослідження 68% учнів експериментальної, та 70% учнів контрольної групи допустили помилки щодо використання герундія та інфінітиву, то наприкінці, лише 20% учнів експериментальної, та 40% учнів контрольної груп допустили помилки у використанні інфінітиву та герундія (рис. 3.22).

Рис. 3.22 – Допущення помилки №4

У перебігу навчання було також пропрацьовано складні аспекти Conditional sentences, і якщо на першому етапі у експериментальному класі 52% учнів, а у контрольному – 50% учнів допустили помилки у побудові Conditional sentences, то на останньому, 23% учнів експериментального та 38% учнів контрольного класу допустили такі помилки (рис. 3.23).

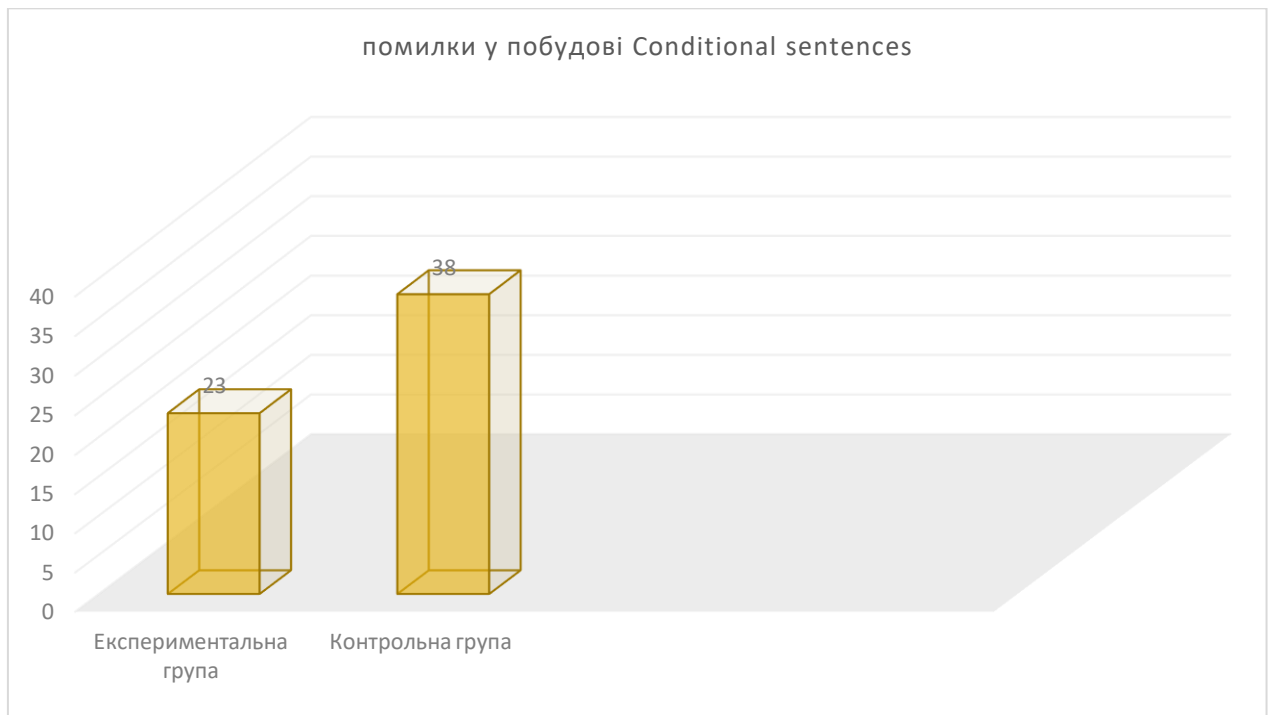

Рис. 3.23 – Допущення помилки №5

Таким чином, можемо зробити висновки про те, що і експериментальний, і контрольний клас мають позитивні результати у навчанні, зважаючи на те, що за встановленими у роботі показникам, рівень знань учнів значно покращився. Пробіли у знаннях учнів все ще існують, тому, викладачу необхідно невпинно працювати над заповненням цих лакун. Проте, результати впровадження експериментальної методики демонструють, що інноваційні методи навчання дають позитивні результати та є цікавими для учнів, що є показником того, що саме такі методики є ефективними.

Зіставний аналіз показників граматичної компетентності учнів експериментальної та контрольної груп наведу у табл. 3.2.

Табл. 3.2 – Зіставний аналіз показників граматичної компетентності учнів експериментальної та контрольної груп

	Experimental group	Control group

Type of mistakes	I diagnosis	II diagnosis	Result	I diagnosis	II diagnosis	Result
1	66%	28%	-38%	63%	40%	-23%
2	37%	17%	-20%	35%	23%	-12%
3	41%	32%	-9%	45%	35%	-20%
4	68%	20%	-48%	70%	40%	-30%
5	52%	23%	-29%	50%	38%	-18%
General %	52,8%	24%	-28,8	52,6%	35,2	-17,4

*загальний відсоток розраховано шляхом складання всіх результатів діагностики та розділення отриманої суми на кількість типів помилок

Як демонструють результати дослідження, наведені в таблиці, рівень знань обох груп покращився, проте, кількість помилок, допущених у перебігу другої діагностики знизилась більше у експериментальному класі, що можна простежити засобами зіставлення результатів першої та другої діагностик. Такий результат свідчить про підвищення рівня знань учнів та про ефективність методики. Так, загальний коефіцієнт помилок першої діагностики становить 52,8, тоді як загальний коефіцієнт помилок другої діагностики – 24. Отже, рівень допущення помилок учнів експериментальної групи знизився на 28,8%, тоді як учнів контрольної групи – на 17,4%, що також є позитивним результатом. Проте, ефективність нашої методики є вищою, що доводить гіпотезу дослідження.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі роботи здійснено пробне навчання особливостей вивчення граматичних явищ англійської мови засобами використання Інтернет-ресурсів та прикладних програм. Мета експериментального навчання

– аналіз результативності методики впровадження у навчальний процес комплексу завдань на основі Інтернет-ресурсів та прикладних програм, спрямованих на формування граматичної компетентності учнів 11 класу. Гіпотеза дослідження – впровадження у навчальний процес комплексу завдань на основі Інтернет-ресурсів та прикладних програм сприятиме підвищенню рівня граматичної компетентності учнів 11 класу. Пробне навчання було впроваджено у 5 кроків: крок 1: дослідження рівня знань учнів; крок 2: розроблення методики впровадження у навчальний процес комплексу завдань на основі інтернет-ресурсів та прикладних програм; крок 3: впровадження розробленої методики у навчальний процес; крок 4: аналіз результативності методики; крок 5: зіставлення результатів оцінювання першого і другого етапів спостереження.

На основі даних вхідного тестування, були виявлені 5 основних типів помилок: помилки у використанні часів групи Perfect; невірне використання часів Perfect Continuous; використання невірних значень фразових дієслів / незнання значень фразових дієслів; помилки у розрізненні використання інфінітиву та герундія; помилки у побудові Conditional sentences.

Фінальна діагностика дала змогу встановити, що експериментальний, і контрольний клас мають позитивні результати у навчанні, зважаючи на те, що по встановленим у роботі показникам, рівень знань учнів значно покращився. Аналіз показав, що кількість помилок, допущених у перебігу другої діагностики знизилась більше у експериментальному класі, що можна простежити засобами зіставлення результатів першої та другої діагностик: загальний коефіцієнт помилок першої діагностики становить 52,8, тоді як загальний коефіцієнт помилок другої діагностики – 24. Отже, рівень допущення помилок учнів експериментальної групи знизився на 28,8%, тоді як учнів контрольної групи – на 17,4%, що також є позитивним результатом. Таким чином, гіпотезу дослідження було підтверджено.

ВИСНОВКИ

Роботу присвячено дослідженню особливостей вивчення граматичних явищ англійської мови засобами використання Інтернет-ресурсів та прикладних програм. Аналіз теоретичних джерел дозволив встановити, що мовна компетенція є ключовим аспектом у володінні особистістю мовою. Поняття мовної компетенції розуміється у роботі як рівень засвоєння особистістю фонетичних, лексичних, граматичних, орфографічних, семантичних, стилістичних норм конкретної мови, та їх використання в ході мовленнєвої діяльності. Мовна компетенція об'єднує граматичну компетенцію, яка репрезентує формальну сторону мови, включаючи в себе морфологічний, синтаксичний, словотвірний аспекти, та лексичну компетенцію.

Аналіз виявив, що граматична компетентність є складовою частиною мовної вмілості та входить до структури іншомовної комунікативної компетентності. Ця компетентність включає в себе різні елементи, такі як: зв'язки та взаємодія між граматичними явищами та концепціями, які вони виражають; взаємодія між рідною та іноземною мовами, внаслідок чого виникають граматичні відносини, що базуються на співробітництві когнітивного та концептуального сприйняття різних мовних спільнот.

Встановлено також, що контроль відіграє дуже важливу роль у педагогічному процесі як для викладача, так і для самих учнів. В роботі було виокремлено такі критерії оцінки рівня сформованості граматичної компетенції учнів старших класів: 1) відповідність до правил мови, що вивчається, нормативність, граматична коректність; 2) відповідність використання того чи іншого граматичного явища комунікативному завданню, нормативність; 3) темп мовлення; 4) довжина латентного періоду; 5) послідовність реалізації граматичного матеріалу у мовній діяльності; 6) повнота; 7) комунікативна достатність; 8) впевненість, тощо.

У перебігу дослідження було виокремлено три групи дидактичних властивостей використання інформаційних технологій в сучасному навчанні: 1) дидактичні властивості технологій представлення навчальної інформації; 2) дидактичні властивості технологій передачі навчальної інформації; 3) дидактичні властивості технологій організації навчального процесу.

Аналіз показав, що Інтернет-ресурси – важлива складова сучасних занять з вивчення іноземної мови, зважаючи на те, що вони надають змогу вивчати іноземну мову на основі поєднання комунікативних ситуацій, які включають в себе велику кількість факторів, таких як звук, зображення, вербальне та невербальне мовлення. Встановлено також, що одними з найбільш актуальних засобів вивчення англійської мови є прикладні програми – програми з безліччю завдань, ігор, вправ, інформаційних матеріалів для вивчення англійської мови. Ми виділили такі програми для вивчення англійської мови, як: Lingualeo, Duolingo, Puzzle English, Memrise, BBC Learning English, Easy Ten, English Grammar in Use, English Galaxy, Quizlet.

У практичному розділі роботи здійснено пробне навчання особливостей вивчення граматичних явищ англійської мови засобами використання Інтернет-ресурсів та прикладних програм. Метою експериментального навчання був аналіз результативності методики впровадження у навчальний процес комплексу завдань на основі Інтернет-ресурсів та прикладних програм, спрямованих на формування граматичної компетентності учнів 11 класу.

У перебігу першої діагностики рівня сформованості граматичних навичок учнів, були виявлені 5 основних типів помилок: помилки у використанні часів групи Perfect; невірне використання часів Perfect Continuous; використання невірних значень фразових дієслів / незнання значень фразових дієслів; помилки у розрізненні використанні інфінітиву та герундія; помилки у побудові Conditional sentences. Друга діагностика показала, що експериментальний, і контрольний клас мають позитивні результати у навчанні, зважаючи на те, що по встановленим у роботі

показникам, рівень знань учнів значно покращився. Отже, було встановлено, що кількість помилок, допущених у перебігу другої діагностики знизилась більше у експериментальному класі, що можна простежити засобами зіставлення результатів першої та другої діагностик: загальний коефіцієнт помилок першої діагностики становить 52,8, тоді як загальний коефіцієнт помилок другої діагностики – 24. Було зроблено висновки про те, що рівень допущення помилок учнів експериментальної групи знизився на 28,8%, тоді як учнів контрольної групи – на 17,4%, що також є позитивним результатом. За результатами підсумовано, що гіпотеза дослідження є підтвердженою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басараба Н. Платформа дистанційного навчання Moodle та її використання в організації навчального процесу. *Нова педагогічна думка*, 2013. № 2. С. 63-66.
2. Биць Н. М. Лекції з методики навчання іноземної мови. Львів, 2019. 55с.
3. Болтак І. С. ELearning на уроках англійської мови. *Учительський журнал online*, 2016. 7 с.
4. Борзенко О. П. Основні категорії та поняття дистанційного навчання. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, 2012. № 19 (254). С. 6–14
5. Бужиков Р. П. Дидактичний потенціал Інтернет-технологій в сучасній системі освіти. *Проблеми освіти: наук. збірник Інту інновац. технологій і змісту освіти МОНМС України*. К., 2011. 66. Ч. II. С. 41–42.
6. Буйницька О. П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання: навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2019. 240 с.
7. Ванівська О. М. Реалізація компетентнісного підходу в процесі викладання іноземної мови у вищій школі. *Науковий вісник ужгородського університету*. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2016. Випуск 1 (38). С. 71-75
8. Вишневський О. І. Методика навчання іноземних мов : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2011. 206 с.
9. Вовк О. І. Формування граматичної компетентності студентів-філологів у процесі оволодіння англійською мовою. *Вісник ЛНПУ ім. Т. Шевченка*, 2007. № 20 (136). С. 20–24.
10. Вольницька Д. О. Методика формування граматичної компетентності у студентів ВНЗ. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/20086/1/51.pdf>
11. Воробйова І. А. Формування соціокультурної компетенції учнів старшої школи засобами іноземної мов. Київ, 2003. 17 с.

12. Вороніна Г. І. Організація роботи з автентичними текстами молодіжної преси у старших класах шкіл з поглибленим вивченням німецької мови. *Іноземні мови у шкільництві*, 1999. № 2. С. 55–59.

13. Герасименко І. В. Створення навчального курсу в системі електронного навчання на базі Moodle. *Педагогічний альманах: Зб. наук. пр. Редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон: КВНЗ “Херсонська академія неперервної освіти”*, 2012. Вип. 16. С. 109–115.

14. Глуходід М. В. Реалізація моделі SaaS в системі мобільного навчання інформатичних дисциплін. *Новітні комп'ютерні технології*, 2010. Т. 8. С. 156–158.

15. Гончаренко Н. Ч. Методичні рекомендації щодо застосування технологій дистанційного навчання як запоруки надання якісної освітньої послуги при вивченні англійської мови. URL: <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-schodo-zastosuvannya-tehnologiy-distanciynogo-navchannya-yak-zaporuka-nadannya-yakisno-osvitno-poslugi-pri-vivchenni-angliysko-movi-271033.html>

16. Демида Б. Системи дистанційного навчання: огляд, аналіз, вибір. *Комп'ютерні науки та інформаційні технології*, 2011. № 694. С. 98–107.

17. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладення, оцінювання. / Науковий редактор укр. Видання С. Ю. Ніколаєва. К.: Ленвіт, 2003. 273 с.

18. Івицький Н. Д. Про найбільш типові помилки при навчанні на іноземній мові. *Іноземні мови в школі*, 2000. № 4. С. 65–69.

19. Інноваційні інформаційно-комунікаційні технології навчання / В. В. Корольський, Т. Г. Крамаренко, С. О. Семеріков, С. В. Шокалюк. Кривий Ріг. Книжкове видавництво Киреєвського, 2018. 325 с.

20. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2022/08/20/01/Dodatok.5.inozemni.movy.20.08.2022.pdf>

21. Інтерактивні технології навчання: Теорія, досвід: метод, посіб. Авт.-уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко. К.: А.П.Н., 2002.

22. Кабінет Міністрів України Постанова від 20 квітня 2011 р. № 462 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти».

23. Карпенко М. М. Світовий досвід розвитку дистанційних форм освіти у вітчизняному контексті. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1693>.

24. Коменський Ян Амос. Вибрані педагогічні твори : у трьох томах. Т. 1. Велика дидактика / Ян Амос Коменський ; під ред. з біограф. нарисом і примітками проф. Красновського А. А. К. Рад. школа. 1940. 48 с.

25. Комп'ютери та комп'ютерні технології: навч. посіб. / Ю. Б. Бродський, К. В. Молодецька, О. Б. Борисюк, І. Ю. Гринчук. Житомир : Вид-во «Житомирський національний агроекологічний університет», 2016. 186 с.

26. Конспект лекцій з дисципліни «Методика навчання іноземних мов»: для студентів 5 курсу ф-ту «Референт-перекладач», які навчаються за спец. 035 Філологія (Переклад) / Нар. укр. акад., [каф. теорії та практики пер. ; авт.-упор. І.Ю. Гусленко]. Харків : Вид-во НУА, 2018. 64 с.

27. Кукса Б. Актуальність проблеми взаємопов'язаного навчання монологічного мовлення і письма з використанням мультимедійних засобів майбутніх учителів англійської мови. *Наукові записки Серія: філологічні науки. Випуск 89 (2) 302. С. 301–303.*

28. Лазарчук І. В. Практичні аспекти організації дистанційного навчання англійської мови в середній та старшій школі. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-praktichni-aspekti-organizaci-distanciynogo-navchannya-angliysko-movi-v-seredniy-ta-starshiy-shkoli-214416.html>

29. Лотоцька А, Пасічник А. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації. МОН, 2020. 36 с.

30. Маркова О. М. Хмарні технології навчання: витоки. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2015. Том 46, № 2. С. 29–44. URL : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/download/1234/916>. 7.

31. Масалова С. В. Використання аутентичних відеоматеріалів при навчання іноземній мові. *Молодий учений*, 2015. №15. С. 46–48.

32. Мерзликін О. В. Можливості використання Google Classroom для реалізації хмарного середовища підтримки навчальних досліджень з фізики. *Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених «Наукова молодь-2014» (11 грудня 2014 року, Київ) / За заг. ред. проф. Бикова В. Ю. та Спіріна О. М. К. : ІТЗН НАПН України, 2014. С. 110–112. URL:*

http://conf.iitlt.gov.ua/Images/Files/zb2014_compressed_1_1431603366_file.zip

33. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах у структурно-логічних схемах і таблицях : навчальний посібник / [С.Ю. Ніколаєва, С.В. Гапонова та ін.]. К.: Ленвіт, 2004. 208 с.

34. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. Ред. С. Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2013. 590 с.

35. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підруч. / Л. С. Панова, І. Ф. Андрійко, С. В. Тезікова [та ін.]. Київ : Академія, 2010. 327 с.

36. Мінтій І. С. Використання Документів Google як умова оптимізації спільної роботи. *Теорія та методика електронного навчання*, 2010. Том I. С. 150–154.

37. Міньяр-Белоручев Р. К. Примітивна граматики для тих, хто вивчає іноземну мову. *Іноземні мови в школі*, 2018. № 4. С. 27–29.

38. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 5-е видання, доповнене і перероблене. К.: [б. в.], 2007. 656 с.

39. Найдьонова А. Використання технологій web 2.0 для розробки дидактичних матеріалів. URL: <https://ru.calameo.com/books/004373434e6abfe34ef80>

40. Николаєва С. Ю., Гринюк Г. А. та ін. Ступенева система освіти в Україні та система навчання іноземних мов. *Іноземні мови*. Київ: Ленвіт. № 1. 1996. С. 35–47.

41. Николаєва С. Ю., Шерстюк О. М. Сучасні підходи до викладання іноземних мов. *Іноземні мов*, 2001. № 1. С. 50–58.

42. Організація освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання у 2020/2021 навчальному році: методичні рекомендації. За заг. ред. В. І. Шуляра. Миколаїв : ОППО, 2020. 108 с.

43. Освіта України. Інформаційно-аналітичний огляд / Під загальною редакцією В. Г. Кременя. – Київ: ЗАТ “НІЧЛАВА”, 2001. 224 с.

44. Осідак В. В. Визначення критеріїв оцінювання рівня сформованості англійської граматичної компетенції. URL: http://ualta.in.ua/wp-content/uploads/2016/06/Osidak_Criteria.pdf

45. Особливості дистанційного навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти в умовах карантину. URL: https://naps.gov.ua/ua/press/about_us/2243/

46. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів ІНОЗЕМНА МОВА 10-11 класів. Рівень стандарту. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/1-inoz-st.pdf>

47. Редько В. Г. Засоби формування комунікативної компетентності у змісті шкільних підручників з іноземних мов. Теорія і практика : монографія. Київ : Генеза, 2012. 224 с.

48. Тригуб І. П. Формування граматичної компетентності у студентів немовних спеціальностей ВНЗ у процесі вивчення англійської мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*, 2014. № 10. том 2. С. 74–77.

49. Федоренко Ю. П. Формування у старшокласників комунікативної компетенції в процесі вивчення іноземної мови: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09. Луцьк, 2005. С. 200–250.

50. Федорова З. І. До питання формування граматичної компетенції в середніх загальноосвітніх школах. URL: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/48-visimnadtsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/413-do-pitannya-formuvannya-gramatichnoji-kompetentsiji-v-serednikh-zagalnoosvitnikh-shkolakh#:~:text=%D0%93%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F%20%E2%80%93%D1%86%D0%B5%20%D0%B2%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D1%82%D0%BD%D0%BE,%D1%80%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D1%82%D0%B8%D0%BF%D1%96%D0%B2%20%5B4%2C%20%D1%81>.

51. Штихно Л. В. Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти. *Молодий вчений*, 2016. № 6. С. 489–492.

52. 15 найкращих програм для вивчення англійської мови: письмо, усне мовлення та багато іншого (2023). URL: <https://preply.com/ua/blog/dodatky-dlya-vyvchennya-angliyskoyi/>

53. 25 Years of Foreign Languages Teaching at Kharkov University of Humanities "People's Ukrainian Academy" Specialized Economics and Law School: integrating traditions and innovations : научное издание / *People's Ukrainian Acad.*; ex. ed. Yelena Tarasova, chief ed. Natalia Molodcha. Kharkiv : PUA, 2017. 74 p.

54. BBC-Learning English. URL: <https://www.bbc.co.uk/learningenglish/>

55. Clark D. Blended learning. *CEO Epic Group plc*, 52 Old Steine, Brighton BN1 1NH. 2003. P. 23.

56. Common european framework of reference for languages: learning, teaching, assessment. URL: <https://rm.coe.int/16802fc1bf>

57. Gebhard J.G. Teaching English as a Foreign Language: A Teacher SelfDevelopment and Methodology Guide / J. G. Gebhard. Ann Arbor: The University of MichiganPress, 2019. 280 p.

58. Johanson L. Viewpoint operators in European languages. *Tense and Aspect in the Languages of Europe*. ed. by Ö. Dahl. Berlin, 2000. P. 27. 188.

59. Kates C. A Critique of Chomsky's Theory of Grammatical Competence. URL: https://www.researchgate.net/publication/260123137_A_Critique_of_Chomsky's_Theory_of_Grammatical_Competen18

60. Nunan D., Principles for designing language teaching materials. URL:<https://www.researchgate.net/publication/234772419>

61. Onrubia J., Engle A. Strategies for collaborative writing and phases of knowledge construction in CSCL environments. *Computers & Education*, 2009. Vol. 4. P. 1256–1265. URL: doi:10.1016/j.compedu.2009.06.008.

62. Presium Blog. URL: <https://presium.pro/blog/>

63. Prezi. URL: <https://prezi.com/>

64. Scarcella R.C., Oxford R.L. The Tapestry of Language Learning. The Individual in the Communicative Classroom. Boston, 2002. 63 p.

65. Strauss S., Lee J., Ahn K. Applying Conceptual Grammar to Advanced-Level Language Teaching: The Case of Two Completive Constructions in Korean / *The Modern Language Journal*, vol. 90. № 2, 2006. P. 185-209.

66. Thornbury S. Uncovering Grammar New Edition (Anglais) Broché, 2016. 454 p.

ДОДАТКИ

Додаток А. Завдання до модуля Past Perfect Continuous

Визначення ↔

They hadn't improved their English speaking skills because they _____ their mother tongue all day.(speak)

Термін ↔ 1 з 20

had studied

Виберіть відповідь

Правильно

Неправильно

Додаток Б. Завдання до модуля Past Perfect Continuous

Визначення ↔

When I arrived at the cinema, the film _____ .(start)

Термін ↔ 2 з 20

had finished

Виберіть відповідь

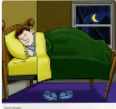
Правильно

Неправильно

Додаток В. Завдання до модуля Past Perfect Continuous

Визначення ↻
Термін ↻
3 з 20

When I went to bed, I
_____ a shower.(take)

had already taken

Виберіть відповідь

Правильно

Неправильно

Додаток Д. Приклад слайду з програми Prezi за темою Conditional Sentences

Zero Conditional

This conditional is used to talk about things that are generally true or that are scientific facts. The keyword that we will use for this will be, "facts".

Example

- My sister is the happiest in the world / The happiest in the world is my sister.

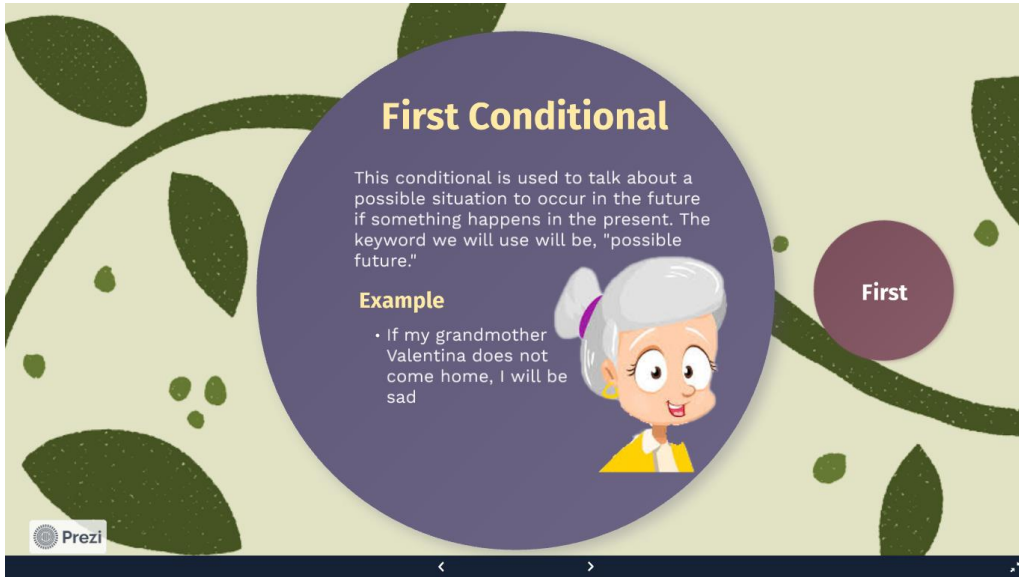

<
>

Додаток Е. Приклад слайду з програми Prezi за темою Conditional Sentences

The slide features a light green background with dark green leaf patterns. A large purple circle is centered on the slide, containing the title 'First Conditional' in yellow. Below the title is a paragraph explaining the conditional's use. To the right of the text is a small illustration of an elderly woman with white hair. Further right is a smaller purple circle with the word 'First' in white. At the bottom left is the Prezi logo, and at the bottom center are navigation arrows.

First Conditional

This conditional is used to talk about a possible situation to occur in the future if something happens in the present. The keyword we will use will be, "possible future."

Example

- If my grandmother Valentina does not come home, I will be sad

First

Prezi